

MOCNY (2094) *ai*

mocny (2092), **mocni** (2); mocny : mocni *ConPiotr* (2 : 1; 33v), *BiałKaz* (3 : 1; M3v).

mocny (2054), **mocen** (40).

-c- (1858), -cz- (213); -tz- (18), -cź- (4), -ć- (1).

o jasne.

comp i sup (232 +107), -mocniejszy (339); ~-ejszy (25), -éjszy (1), -(e)jszy (313); -ejszy : -éjszy *Oczko* (1 : 1). *sup* *ną-* (100), *nąj-* (7); *nąj-* *GórnDworz*, *RejPosRozpr*, *NiemObr*; *ną-* : *nąj-* *Mącz* (1 : 2), *RejZwierc* (7 : 1), *ModrzBaz* (2 : 1); ~ *ną-* (18), *na-* (7), *n(a)-* (15); *na-* *Mącz*; *ną-* : *na-* *RejPs* (7 : 4), *HistAl* (13 : 2); ~ *nąj-* (6), *naj-* (1); *nąj-* : *naj-* (*Mącz* (1 : 1)).

sg m N mocny, mocniejszy, *námocniejszy* (383), *mocen* (40); ~ (*attrib*) mocny (159); ~ (*praed*) mocny (81), *mocen* (40); mocny *OpecŻyw* (2), *FalZioł* (5), *BielŻyw*, *GlabGad* (4), *WrobŻółt* (2), *MurzHist* (2), *LubPs* (3), *Mącz* (2), *SienLek* (2), *RejAp* (4), *HistRzym* (4), *BielSpr*, *WujJud* (2), *BudBib*, *HistHel*, *Strum*, *CzechRozm* (2), *ModrzBaz*, *MWilkHist*, *ActReg*, *NiemObr*, *ArtKanc*, *OrzJan*, *SiebRozmyśl*, *GosłCast* (2), *KlonWor*; *mocen* *PatKaz II* (2), *RejPs*, *SeklKat*, *RejPos* (2), *KochPs*, *KochFr*, *ArtKanc*, *KochWr* (2), *KlonKr*, *PowodPr*; mocny: *mocen* *HistAl* (2 : 1), *Leop* (4 : 4), *BibRadz* (5 : 2), *BielKron* (7 : 3), *BiałKat* (1 : 3), *BudNT* (1 : 1), *SkarŻyw* (2 : 2), *WujNT* (6 : 8), *SarnStat* (4 : 3). $\diamond$ *G* *mocného*, *mocniejszego*, *námocniejszego* (74); -ého (9), -(e)go (65). $\diamond$ *D* *mocnému*, *mocniejszemu* (15); -emu (1) *SarnStat*, -emu (1) *KochPs*, -(e)mu (13). $\diamond$ *A* *mocného*, *mocniejszego* (64), mocny, mocniejszy, *námocniejszy* (45); ~ -ého (2), -(e)go (62). $\diamond$ *I* *mocnym*, *mocniejszym* (75), *mocn(e)m* (1) *RejKup*. $\diamond$ *L* *mocnym*, *námocniejszym* (22), *mocn(e)m* (3); -(e)m *RejPs*, *SeklWyzn*; -ym : -(e)m *FalZioł* (8 : 1). $\diamond$ *V* *mocny*, *námocniejszy* (54). $\diamond$ *f N* *mocną*, *mocniejszą*, *námocniejszą* (122), *mocna* (2), *mocn(a)* (21); ~ (*attrib*) -ą (85); ~ (*praed*) -ą (56), -a (2); -ą : -a *SkarŻyw* (5 : 2). $\diamond$ *G* *mocnej*, *mocniejszej* (71), *mocné* (1) *OpecŻyw*; -ej (7), -(e)j (64). $\diamond$ *D* *mocn(e)j* (6). $\diamond$ *A* *mocną*, *mocniejszą*, *námocniejszą* (130). $\diamond$ *I* *mocną*, *námocniejszą* (112). $\diamond$ *L* *mocnej*, *námocniejszej* (56); -ej (2), -(e)j (54). $\diamond$ *V* *mocną* (1). $\diamond$ *n N* *mocné*, *mocniejszé*, *námocniejszé* (138), *mocno* (2); -e (5), -(e) (133); ~ (*attrib*) -e (68); ~ (*praed*) *mocne* (26), *mocno* (2) *BielKron*, *SarnStat*. $\diamond$ *G* *mocného*, *mocniejszego*, *námocniejszego* (63); -ego (6) *OpecŻyw*, *SienLek* (2), *SarnStat* (3), -ego (1) *MurzHist*, -(e)go (56). $\diamond$ *D* *mocn(e)mu*, *mocniejsz(e)mu* (6). $\diamond$ *A* *mocné*, *mocniejszé*, *námocniejszé* (71); -é (5), *Oczko*, *OrzJan*, *JanNKar*, *SarnStat* (2), -e (1) *MurzHist*, -(e) (65). $\diamond$ *I* *mocnym*, *mocniejszym* (32), *mocn(e)m* (4), *mocněm* (1) *HistRzym*; -(e)m (1) *RejPs*; -ym : -(e)m *FalZioł* (1 : 2), *BibRadz* (2 : 1). $\diamond$ *L* *mocnym* (11), *mocn(e)m* (1) *LubPs*. $\diamond$ *V* *mocn(e)* (3). $\diamond$ *pl N m pers* *mocni*, *mocniejszy*, *námocniejszy* (72). *subst* *mocné*, *mocniejszé*, *námocniejszé* (118); -é (22), -e (1), -(e) (95); -é : -e *SarnStat* (15 : 1). $\diamond$ *G* *mocnych*, *mocniejszych*, *námocniejszych* (73). $\diamond$ *D* *mocnym*, *mocniejszym*, *námocniejszym* (22). $\diamond$ *A m pers* *mocné*, *mocniejszé*, *námocniejszé* (27), *mocnych* (5); -é : -ych *HistAl* (3 : 1), *Leop* (2 : 1), *BielKron* (4 : 1), *BielSpr* (3 : 1), *BudBib* (2 : 1); ~ -é (2), -(e) (23). *subst* *mocné*, *mocniejszé*, *námocniejszé* (74); -é (3), -(e) (71). $\diamond$ *I m* *mocnými*, *mocniejszymi*, *námocniejszymi* (18), *mocnymi*, *mocniejszymi* (9); -ymi *PatKaz II*, *KrowObr*, *BielKron*, *SkarŻyw*, *ReszPrz*, *WerGość*, *WujNT*; -emi : -ymi *Leop* (3 : 1), *BielSpr* (1 : 1); ~ -emi (3), -(e)mi (15). *f*

mocn(e)mi (14), mocnymi (2) *BielSat, BielSjem. n* mocn(e)mi *RejPos* (6), mocnymi (3) *BielKron, KochZg, SkarŻyw*. ◇ *L* mocnych (10). ◇ *V m pers* mocni, nāmocniejszy (9). *subst* mocn(e) (2).

Składnia comp: mocniejszy nad kogo, co (42), *mocniejszy niż(li) kto, co* (37), *mocniejszy między kim* (2), *mocniejszy nad kim* (1), *mocniejszy niż gdzie* (1). ◇ *Składnia sup: najmocniejszy z kogo, czego* (7), *namocniejszy nad kogo* (2), *namocniejszy naprzeciw kogo* (1), *namocniejszy między czym* (1).

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Taki, który ma dużą siłę fizyczną lub psychiczną, który ma przewagę, który jest silniejszy niż zwykle, niż inni; fortis* *MiechGlab, Vulg, PolAnt, Mącz, JanStat, Cn; potens, robustus, validus* *Vulg, PolAnt, Mącz, Cn; firmus* *Vulg, Mącz, Cn; praevalidus* *Mącz, Calep, Cn; forticulus, nervosus* *Mącz, Calep* (888) : *March*¹ *A3; BierEz* *A4v, M2v, M4v; Tedy fama matuchna mdlá iako mogła głowkę nofila/ Magdalena nogi/ Ián/ Iozeff/ ij Nikodem przodek ciała wzięli/ iako motznieyſſy* *OpecŻyw* *157v, 9, 11, 35 [2 r.], 98v; PatKaz II* *42, 54a; bo lafka bofka mocznyeyſza yeſt nyſz natura* *PatKaz III* *109v, 105; HistJóz* *Et; aby była [mamka] zdrowa/ czudney ofoby/ w pleczech mocna á w pierfiach ſzyroka. FalZioł* *V* *36, IV* *4b, 13a, 32b, 34a, b, V* *48a; ktoby był z ludzi namocniejſzy, rzekł kto ſwoy gniew może przemoc. BielŻyw* *83, 3, 53, 83, 105, 166; BielŻywGlab* *n1b* *10; Czemu prawe ręce ſubtilnieyſze y mocniejſze bywaią niż lewe. GlabGad* *D3, D3V, O8v, P, Pv, P4v, P7; MiechGlab* *29; BielRozm* *18, 21; WróbŻołt* *47/10, 88/9, mm4; á namocnieyſſy rycerz przygody nie wydzie mocą ſwą bez obrony iego [Boga]. RejPs* *48, 25v, 116v, 216v; Turczy maya doſſicz chitroſczy y sa ony barfo moczny* *LibLeg* *11/57v, 11/174v; abo moczyne woifko [ingentem vim* *JanStat* *692] do nas ludzi ſwich. Abo theſſ tych ktorzy ſą pod niem. woiowach poſlać chciał* *ConPiotr* *33v, 30, 34; SeklKat* *N4; RejKup* *i7, ee4v; O mężowie y rycerze moi namocnieyſzy [fortissimi] ktorzyſcie do thych czáłow woienne nieprzeſpiecznoſci podeymowali* *HistAl* *D2; Przylięgám thobie preſz [!] namocnieyſze bogi [per potentissimos deos] moię/ iż thobie prawdziwie wſzytko páńſtwo twoie odzywam* *HistAl* *G, A3v, B, C4v, C8, C8v (25); Diar* *66; LubPs* *B2, Ev marg, G2v marg, H2v, Z4v (11); KrowObr* *5v, 110v, 165; RejWiz* *147v marg, Cc7v; Bom ia ieſt Pan Bog twoy mocny [fortis] / Zawifny w miłości* *Leop* *Ex* *20/5; boć iáko mocny [potens; mogąc* *WujBib] przemoże nas. Leop* *1.Mach* *5/40, Ios* *1/7, 24/19, Iudic* *14/18, 20/16, 2.Reg* *11/16 (35); Bo mali kto dzieweczkę/ y tey w pokoju záchowác nie może/ czeka tego rychłoli przydzie mocnieyſzy/ á weźmie mu onę. LeszczRzecz* *A4, A6v; RejZwierz* *45; Y byli ſynowie Vlámowi waleczni ludzie y mocni ſtrzelcy [robore tendentes arcum]* *BibRadz* *1.Par* *8/40, I* *3b, Gen* *10/9 [2 r.], Ios* *10/2, Iudic* *14/18, 1.Reg* *2/2 (22); W piątym potkaniu Hektor zabił ſiedm zacnych y mocnych mężow Greckich* *BielKron* *57v; Kiedy ſtroże domowi będą drzeń/ á mężowie mocni zemdleią [et nutabunt viri fortissimi* *Vulg Eccle* *12/3]/ á przeſtáną mliwá* *BielKron* *82; yż Niemcy ſą tak mocni/ nietrzebá im pomocy/ odeprá ſámi Turkom zázwdy. BielKron* *211; Bylá niegdy Dálmácia mocna ziemiá/ thák iż kfiążethá iey Rzymſkiemu páńſtwu ſmieli ſie ſprzećiwić* *BielKron* *274v, 18v, 45, 49v, 52 [2 r.], 62 (26); KochZg* *A2v; a ktorzi zás y iędrny dowcip maią/ y ciało moczną/ ci niechay tak o naukach iáko woiowaniu pieczę maią* *KwiatKsiąż* *M; Godzi ſię tedy poćciwie w pokoju żyć/ a na woynie mocnym a ochotnym w ſprawach* *KwiatKsiąż* *M4v, M2, N4, O3, O4; LeovPrzep* *C2v, I; Mącz* *13c, 48a, 115b, 308b, 316a [4 r.] (14); OrzQuin* *N4; Prot* *Av, A2; Zázwdy koth mocnieyſzy niż myſz* *SienLek* *31, 10, 34, 116; Iáko był czárt mocny przed przyſciem*

Páńfikim *RejAp* 166 marg, 85v, 147v, Ee; *GórnDworz* K2v; *HistRzym* 5v, 6v, 7v, 26, 80v [2 r.] (10); A lękaemy sie tego ftráfzliwego głofu iego/ gdyż z námi nie mowi iáko dzyecie/ iedno iáko Bog mocny á prawdziwy/ w ktorego ręce/ thák iáko pímo fwiáfzly/ ftráfzliwa rzecz iefth wpaść/ á zwłáfzczá w rozgniewániu iego *RejPos* 160v, 16, 16v [3 r.], 54, 54v, 68 [2 r.] (18); *BiałKat* 3v, 21, 161; Kto s nich będzie mocniejszy/ s tym on będzie trzymáć. *BielSat* Gv; *KuczKat* 280; *RejZwierc* 11, 55, 63, 138v, 155 (9); iefli nieprzyaciela baczyłz mocne⁸⁰ z więczłzym ludem/ małz sie mu rozłtápić á wypuścić go przez poyszrodek *BielSpr* 24, 15, 18v, 19, 19v, 21 (10); *WujJud* 133v; *RejPosRozpr* c3v; *BudBib* Gen 25/23, Num 22/6, Ios 17/18, Ps 18/16 [2 r.], 3.Esdr 4/34 (12); *HistHel* B2; *MycPrz* I B, II B[3]v; Abowiem sie tym bucił że dwa pálcá iego/ Miály być mocniejszye nád grzbiet oyca fwoiego. *WierKróc* A3; *BiałKaz* M3v; *BudNT* Luc 3/16; iefł iefłczze y teraz BOgiem/ także iáko y na on čás mocnym/ wlyłtko fprawuiącym *CzechRozm* 183, 23, 106, 114v, 175v, 217 [2 r.], 255; A gdy w onym łamániu kości drudzy vmieráli/ fyn iáko mocniejszy iefłczze żywym zołtawáł *SkarŻyw* 208, 187, 393, 463, 501, 535, 542; Mocniejszy Bog niż tve wrotá [*piekielne*] Ktoreć wnet złamie dołzczetá. *MWilkHist* E2, E2v, F3v; *StryjKron* 16, 225, 410, 467; iż on [*Chrystus*] ná fłatáná moczará mocniejszy przyzedł ktore⁸⁰ zwiázáł/ y łupy mu iego odebrał *CzechEp* 150, 150, 205; *NiemObr* 19; *BielSjem* 24; *KochPam* 84; *ArtKanc* A12v, B10, H2v, L12v, M6; *KmitaPsal* A3; *KochProp* 15; *Calep* 696b, 794a, 844b [2 r.]; *Phil* N3 [2 r.]; *OrzJan* 31; *LatHar* 364, 685; ále *ten* ktory przyidzie zá mná (mocniejszy [*fortior*] iefł niż iá: ktoregom trzewikow nie iefł godzien nošić) *WujNT* Matth 3/11; a mdłóšć Bożá/ iefł mocniejszya [*fortius*] nád ludzi. *WujNT* 1.Cor 1/25, Luc 3/16, 11/22, s.478, Rom 15/1, 1.Cor 10/22 (11); iż moc ziednoczona/ iefł mocniejszya/ niż rozdzielóna [*vires in unum collectas multo plus posse quam dispersas* *JanStat* 741]. *SarnStat* 110, 110, 298, 545, 832, 985 [2 r.]; záłtaw sie łam zá mię zwyciężco mocny Pánie Iezu Kryłte nałłodfzy *SiebRozmyśl* B3, F4; *KmitaSpit* B2; Kręćcie/ gryżćie heretycy/ ten dobrze mocná ręká wbity goždź *SkarKaz* 158a, 518b; Bo żeš nieuchronného Rázu/ mocnéy Boginiéy [*Wenus*]/ wytrzymáć niemogłá/ Tá mocné Bohátyry/ y mężné przemogłá. *GosłCast* 34, 20, 60, 70; *SkarKazSej* 657b, 659b, 664a [2 r.], 668a [2 r.], 672b, 682b.

mocniejszy do czego (1): iáko źwirzę káźde/ Kiedy mu dołypuią buyniey fkacze záwždy. Y mocniejszye do pracy *RejZwierc* 241.

mocny ku czemu (1): aby [*koń*] był fpofobu piękneho ku bieżeniu richły, á ku ciągnieniu mocny. *BielŻyw* 92.

mocny przeciw komu, czemu (6): *FalZioł* IV 46d; *BielKron* 15v, 51v, 197v; każdy dobry przełożony/ ktory sie ma oblec w zbroię Bożá/ áby był mocny przeciw dyabelskim przeciwnoćiam *HistRzym* 88v; a iżby mocniejszy byli przeciw pokułam ducha złego/ y przeciw wlyłtkim ftráchom iego *KarnNap* E3v.

mocny w kogo, co (1): *BielKron* 209v; których [...] Ani mógl zwálczyć król z Arábłkiéy ftrony Niezwyciężóny/ y mocny w obrony. *ZawJeft* 10.

mocny czym (3): *BielŻyw* 72; *CzechEp* 364; Y Tátárowie tym mocni łá/ y nikt ich nigdy nie zwalczył/ iż Miáłt nie buduią. *GórnRozm* L4.

mocny nad kim (2): Y tenżeć to iest pan ktory obroniwłły mię przełoży mię nád (przeciwniki memi a nád czlowiekiem złościwem mocnego mie vczyni. *RejPs* 26v; *LubPs* hh6.

mocny w kim, w czym (20): *LubPs* B6; *Leop Iob* 9/4; ále mam v liebie w kroleństwie mocne Biskupy/ thák w bogáctwie iáko w przyiáciele albo w czeladź *BielKron* 209v; *RejPos* 6; *KuczbKat* 20; *SkarŻyw* 571; *KlonWor* 22. Cf »mocny w mocności«, »mocny w możności«, »w siele mocny«, »mocny w wierze«.

mocny gdzie (1): y Kalifufá zábili krolá Sáráceńkiego/ ktory ná then czás był mocny w Syryey y w Afyryey *BielKron* 178.

W połączeniu z imieniem słynnych silaczy [w tym: *mocny Samson* (3), *mocny Chiron* (1)] (4): *RejWiz* 28v, 86v; Wípomniéć Sámsoná mocnego. *BiałKaz* K2v; *KochPhaen* 22.

comp w funkcji sup (6): Sámáiás teź Gábáończyk mocnieyłły między trzydzieftą y nád trzydzieftą [fortissimus inter triginta et super triginta]. *Leop* 1.Par 12/4, 3.*Esdr* 3 arg; zámowili lie między sobą fámi/ co mocnieyłzego ná fwiecie/ ieden drugiego pytáiąc [...] Rzekł tedy ieden iż mocnieyłze wino/ drugi rzekł iż mocnieyłzy krol/ drugi rzekł Zorobabel mocnieyłze niewiáfty/ á nádewłzytko zwycięża prawdá *BielKron* 115v.

W połączeniach szeregowych (72): *OpecŻyw* [34]v; *ForCnR* C3; *FalZioł* IV 11b, 10d, 11b; Iestli wzroft będzie wyłoki a prohłty [!] [...] Dawa znać człowieka śmiałego, mocnego, pyłznego, frogiego, y chwały żądaiącego. *GlabGad* M2v, M7v, O2v [2 r.], O3, O5v, P6 (10); *WróbŻołt* 7/12; Alexander tedy gdy był we dwunálcie láth sftał lie mocny/ śmiały/ mądry y roftropny [fortis, audax, sapiens et discretus] *HistAl* A8v, F; *KrowObr* 23, 177; y názvano będzie imię iego/ Dziwny/ Rádny/ Bog/ Mocny [fortis]/ Oćiec przyłłtego wieku/ Kxiązę pokoiu. *Leop* Is 9/6, 2.*Esdr* 1/5; *BibRadz* 2.*Esdr* 1/5, *Dan* 7/7, 2.*Mach* 1/24; *BielKron* 10, 31v, 59v, 155v, 179v, 294, 298; Virago [...] Swieża mocna/ krzepka á śmiała biała głowá *Mącz* 498c, 134d, 216c, 246a, 357b, 399d (10); *HistRzym* 88, 88v, [89]v; *RejPos* 15, 33v, 243v, 253; *RejZwierc* 40v, 69; *BielSpr* 18, 22v, 30, 36; *WujJud* 134; *BudBib* *Dan* 7/7; *BiałKaz* fK2v; áczkolwiek iest wiele Bogow y Panow ná niebie y ná ziemi: wízákże żadnego nie máłz nád tego iedynego/ ámego mądrého/ prawdziwego/ żywego/ wielkiego/ mocnego/ y ftráźliwego *CzechRozm* 5v, 3v, 5v [3 r.], 251; áby Rzeczpóspolitá była wielką/ mocną/ y fláwná. *SkarŻyw* 115, [407], 482, 504; *CzechEp* 134; *ArtKanc* S3v; *SkarKaz* 2b, 245a.

W przeciwstawieniach: »mocny... mdły (a. mgły) (8), słaby (7), chytry, cichy, dudek, młody, niemocny, poczesny, pokorny« (22): bo leplłły iest mąż pokorny nad męża motzného *OpecŻyw* 35, 18v; *FalZioł* IV 4b; *BielŻyw* 8, 27; *GlabGad* E6v; *WróbŻołt* R8v; *Leop* Ioel 3/10; *RejZwierc* 5; teraz niech rzecz mdły [debilis]/ Iestem mocny [fortis]. *BibRadz* Ioel 3/10, *Rom* 14 arg, II 90c, 1.*Cor* 4/10; Achilles quidem fortis fuit Ulysses vero astutus, Achylles w prawdzie mocny był/ ále Ulysses chytry. *Mącz* 485b; gdyż ón mocnieyłzy może odpráwić (práwę) fwą bes onego flábého *OrzQuin* O3; *BielSpr* 1, 17v; *StryjKron* 26; *WujNT* s. 568, 1.*Cor* 4/10, 2.*Cor* 13/3, 9.

W porównaniach (3): Bowiem niewiafta iako nigdy niemo [!] może być tak mocna iako otrok *GlabGad* Mv; *BudBib* *Ier* 20/11; Skáły (to iest Bogá mocne⁸⁰ iáko fkáła) vczynki doftkonále fą *CzechRozm* 4v.

W formule modlitewnej (4): Wallahbyllah Tallah fvyety boze fwiethi moczni, fwethi beśfmiertni raczi bicz przy nafzey tey przifzyedze, y połlalyłmi then nas lyłth dokonczani pod naschą zloftą

pyeczeczia Pyłfan w Kyrkyeliv. *LibLeg* 10/98v; Święty Boże/ Święty mocny/ Święty nieśmiertelny/ zmiłuy fię nád námi. *LatHar* 549, 549, 572.

W formułach grzecznościowych i dyplomatycznych (6): Naiąfnieifzym y namoczniefzym Xiażetom Panom/ panom/ Sigmvntowi Starłzemv/ y Zigmvntowi Avgvftowi Zynowi/ [...] łzczęfcia/ zdrowia y długego panowania W.K.M. życzy. Ian Seklucian. *SeklWyzn ktv*; Rzecz którą vczyńił do namocnieyfżego Krolá Zygmunthá Auguřthá/ y do wřzytkiey Rády Koronney/ Vrodzony pan Ráphał Lefzczyńłki *LeszczRzecz kt*; *BielKron* 231 v [2 r.], 232v; *HistRzym* 2v.

W tłumaczeniu etymologii hebr. n-loc „Helkai Hasurim” (1): przezwano ono mieyfce po Zydowłku Helkai Hařurim/ to iefł/ męřow mocnych. *BielKron* 69.

W charakterystycznych połączeniach: mocny (-a, -e) bojownik, cesarz (2), Chrystus, ciało, człowiek (człek) (23), grzbiet, koń, kraje, krol (28), krolestwo (5), ksiąę (3), landgrastwo, lud (8), ludzie (14), mąř (40), narod (5), nieprzyjaciel (13), obrońca (4), obywatel, pan (5), państwo (4), posiłki, ręka (ramię) (9), robotnik, rycerz (rycerstwo) (22), rzeczpospolita (3), sprzeciwnik, straż (2), strzelec (3), uf (2), wojsko (9), zastęp, ziemia, żołnierz; mocnym (u)czynić (6), zostać, zstać się.

Przysłowia: *CzechRozm* 233v; *GórnRozm* N2; A po nářzemu: kto mocnieyfřzy/ ten lepřzy. *PowodPr* 64.

Człowiekowi bogátemu á mocnemu/ á wodźie nawálney nieprzećiwfie *March*¹ A3v; *March*³ V2v.

Czo iefł prawo paięczyny, bo czo do nich mgłego wpadnie tam zořtanie, ale czo fiłnego mocnego, to vydzie *Bielřyw* 8.

Wyrażenia: »anioł (jest) mocny« = *angelus fortis Vulg* [szyk 18 : 1] (19): O mocnyřz to był Anyoł/ o frogiřz tho był obrřym nád wřzytkimi moczřmi řwiátá tego *RejAp* 85, 83v, 84v, 85 [2 r.], 147, 147v (14); *ArtKanc* A7v; Y podnioł ieden ánioł mocny kámień iákoby młyńłki wielki/ y wrzućił w morze *WujNT Apoc* 18/21, *Apoc* 5/2, s. 861, *Apoc* 10/1.

»mocny Bog« = *fortissimus Deus Vulg* [w tym: *mocny Boże* (22)] [szyk 20 : 5] (25): *RejPs* 88v; Począł fiedząc nářzekác/ ách moy mocny Boże/ Toć fie iefłcže moiá myřł vkroćić nie može. *RejWiz* 81v; Potwirdźde mocny Boże z miłofyerdzya řwego/ To coř począł z łáłki twey nád námi řpráwowác *LubPs* P5v, 02v, R3, S6, Y6v; *Leop Num* 16/22; *PaprPan* Ff4; *KochPs* 5, 41, 62, 104, 169, 203; Córy řzlácheckie (żał fye mocny Boże) Płóm Biřurmánłkim brzydkie řćielá łože. *KochPieř* 37, 65; Mocny Boże/ Iřz to wino řpráwić može/ Ze nam řkárów wnet przybęďdzie *PudłFr* 22; *ArtKanc* I10v; *ZawJeřt* 39; *GrabowSet* V2v; y będąie nazwáne imię iego/ dźiwny/ poráďny/ Bog mocny/ Oćiec wieku przyřłęgo/ Křiąę pokoiu. *LatHar* 553; *SkarKaz* 351a; *SkarKazSej* 683b.

»bojarca mocny« = *Chrystus* (1): wyřłuchaj panie iezu kriřte modłithwę moię/ boiarcza mocny *TarDuch* D2.

»cesarzowa mocna« = *Matka Boska* (1): ij vwielbiona/ iako krolewá miłofierná/ ij cefarzowá motzná. *Opecřyw* 181v.

»co mocnego« (2): Mąďrego znak iefł řadnego ku vpadu nie przyřęďzac, á gdyř by czo mocnego przyřło mocnie to odepręć *Bielřyw* 53, 7.

»co (na)mocniejszy« = *najmocniejszy; fortissimus, robustissimus Vulg (9)*: To wczynili ci trzey co mocniejszy [robustissimi; bárzo mocni *WujBib*]. *Leop 1. Par 11/19, Iudic 5/22, 23, 1. Par 5/24, 11/26, 2. Par 32/3, Dan 3/20*; á fwoy lud co namocniejszy ftháwił ná práwym rogu *BielSpr 40, 17v*.

»krol mocny« = *Chrystus, Bog [szyk 9 : 2] (11)*: *OpecŻyw 160v; TarDuch D2; GliczKsiąż C3v; HistRzym 76*; iż miał być fynem Dawidowym/ á powtác s pokolenia iego/ iáko krol mocny/ ku wybáwieniu nálzemu z niewoley náłzey. *RejPos 231; SkarŻyw 262 [2 r.]*; WSzechmogący ftworzyćielu/ niebá, źemie mocny krolu/ nád cię możniejszyego/ nie máłz *ArtKanc I2, N20v, T14v; LatHar 300*.

»lew mocny« [*w tym: o Chrystusie (3)*] (4): *RejPs 136v*; Lew mocny niechay ryczy iáko chce w frogości/ A wždy nędznik przypada w ludzkie posłufności. *RejWiz 10v; BielSen 8v*; O Pánie IEzu Chryfte/ lwie namocniejszy/ krolu nieśmiertelny y niezwyćiężony *LatHar 299*.

»na moc namocniejszy« (1): *KVoń [!] ieft zwierzę póspolite po wżem fwiecie znaiome, Ale w tatarfkiey ziemi na moc namocniejszye FalZioł IV 10a*.

»mocny mocarz« = *Bóg (2)*: á wdáłz fie w opiekę/ w obronę/ á pod krolestwo tego mocniejszyego mocarzá/ to ieft/ Páná fwego *RejPos 79v, 78v*.

»mocny w mocności« (1): Błogosłáwcie Páná wżyfcy/ Aniołowie iego święci/ mocni będąc w mocności *ArtKanc Q20*.

»mocny w możności« (1): Ieft [*Bóg*] ták mocny w możności fwey y dziwnie ćirpliwy *LubPs B6*.

»mocny obrońca« = *Bóg, Chrystus (4)*: *WróbŻołt 70/7; ArtKanc B3v, K8v*; Bądź mym posiłkiem/ o mocny obrońcá *GrabowSet Q3v*.

»obrzym, obr mocny« [*szyk 2 : 2*] (3 : 1): [*Pluton*] Ma pod sobą Tyffeusza, Onego obra mocnego Przeciwnika [bo]skiego *BierRozm 23; LubPs E3; BielKron 4v; SkarŻyw 270*.

»mocny obrzym« = *Chrystus [szyk 3 : 2] (5)*: Iáko y Dawid s. o nim powieda/ iż iáko mocny obrzym zgotował fie thu na tę drogę fwoię. *RejPos 210v, 231, 346; ArtKanc A12, G13v*.

»Ociec namocniejszy« = *Bóg (1)*: Oycze náłz namocniejszy tobá wże ftworzono. *ArtKanc T10*.

»mocny (jest) Pan« = *Bóg, Chrystus; Dominus fortis Vulg; Dominus potens PolAnt [szyk 10: 10] (20)*: *LubPs V3, bb6v; Leop Is 28/2, 4. Esdr 16/8; BibRadz 2. Mach 15/4; BielKron 85; RejAp 133v*; Nieście chwałę/ mocarze/ pánu mocniejszyemu/ Nieście chwałę/ krolowie/ krolowi wiefzemu *KochPs 40, 34, 60, 100, 206; MWilkHist D4 [2 r.], E2v; ArtKanc B19v, K10, Mv, Q4; SkarKaz 421b*.

»mocny rycerz« = *Bóg, Chrystus [szyk 1:1] (2)*: *BudBib I 349b*; Ieft zá námi Rycerz mocny/ Iezus Kryftus, pan waleczny/ ktory to wżyftko zwyćiężał *ArtKanc D3*.

»w siele mocny« (1): *MAdry w fprawách fwoich/ w siele bárzo mocny/ Wieczny fprawcá wiekow/ święty y wlzechmocny GrabowSet Bv*.

»mocny nad wszytki ludzkie siły« (1): Ale ná on dzień weźmie ciáło mocne iáko żelázo/ trwałe iáko miedz ábo złoto/ mocne nád wżytki ludzkie siły *SkarKaz 205a*.

»mocny stróż« = *Bóg [szyk 1 : 1] (2)*: Wyrerney duży mocny ftroż Pan Bog. *LubPs G marg; ArtKanc T5*.

»mocny walecznik« = *diabel (1)*: gdyż on [*człowiek*] ieft fłáby á mdły przeciwko ták frogiemu á ták mocnemu walecznikowi á fprećiwnikowi [!] fwoiemu. *RejPos 331*.

»mocna wielkość« (1): złe pogaństwo frogie/ Oblegli rzeki y gory w łwey mocney wielkości *LubPs* hh3v.

»mocny w wierze« = *fortes in fide Vulg* (10): przeczywnyk uafz dyahel okrąza łzukayacz kogo by pozarl ktoremu przeczyuyayczye łyą mocny w uyerze *PatKaz III* 146v; *SeklKat Vv*; *MurzHist P2*; *Leop 1.Petr 5/9*; *BibRadz Rom 14 arg*; *RejPos 350*; *SkarŻyw 283*; *WerGość kt*; *WujNT s. 568, 1.Petr 5/9*.

»wszech namocniejszy« = *Bóg* (1): A v Iobá/ mowi ták Elihu: Boże tego vchoway/ áby ták kto rozumieć miał/ żeby w Bogu miała być iáka niepráwość/ ábo żeby we wřzech namocniejszyym/ miała być niezbożność. *CzechRozm 217*.

»mocny zastęp« = *wojsko niebieskie* [szyk 1 : 1] (2): ty miły panie boze wřitkich mocnych zařtępow [*Domine Deus viriutum*] boże Iřraelski. *WróbŻołt 58/6*; *KochPs 121*.

»mocny zbrojnik« = *diabeł* (6): gdyż to pewnie wieřz/ że w tym błogofławieńřthwie będąc/ nie řtrářzeni nie then mocny zbrojnik á řprzećiwnik twoy *RejPos 79v, 77, 77v, 79v, 305v, 330*.

»zwycięzca mocny« = *Chrystus* (1): PAn Kryřtus zwycięzca mocny/ po wřzyřtkim řwiećie on ieřt sławny *ArtKanc E20*.

Szeregi: »bogaty a (albo, i) mocny« [szyk 4 : 2] (6): *March¹ A3v*; *March² Dv*; *BielŻyw 27 [2 r.]*; *March³ V2v*; Thá źiemiećá zámyka w łobie iedno ze czřtherzech Lándgrařtwo/ bárzo mocne y bogáte Luchtenbergeńskie. *BielKron 289*. [*Ponadto w połączniu szeregowym 1 r.*].

»cały i mocny« (1): ázaż zořtáwi wářzę kró: M. cáłęgo y mocnégo/ ábyř wářzá kró: M. z tyłu nań vdęrzył? *OrzJan 82*.

»mocny i serca dobrego« (1): Ioáchás [...] był mąż mocny y fercá dobrego *BielKron 86v*.

»mocny a dořwiádczony« (1): ná then czás wiećie Dawidá mieć męże mocne á dořwiádczone przy łobie/ iákoby iednego albo dwu wářzych porářili *BielKron 72*.

»duży a mocny« [szyk 3 : 1] (4): Oto duży á mocny [*validus et fortis*] Pan iáko náwálnóć grádu *Leop Is 28/2*; *Mącz 485d*; *Calep 431a, b*. [*Ponadto w połączniu szeregowym 1 r.*].

»mocny a grubęgo ciáła« (1): Dziećię ktore řie narodzi/ łprawiedliwym [!] řędzcą będzie/ mocny á grubęgo ciáła *FalZioł V 49*.

»godny a mocny« (1): Zbierz [...] cokolwiek narodu męřkiego od dwudzyeřtu lat/ ludzi godnych á mocnych *BielKron 39*. [*Ponadto w połączniu szeregowym 1 r.*].

»mocny i (a) męřny« [szyk 3 : 1] (4): *BudBib Is 9/6*; iřz ten ktory mocne y męřne ludzie czći y łławi: łam ich teřz/ gdyby mu řię trářiło/ náłłádowác ma wołá. *SkarŻyw 206*; *MWilKHist E2v*; *GosłCast 34*. [*Ponadto w połączniu szeregowych 2 r.*].

»mocny, miłóřciwy« (1): iam ieřt Pan Bog mocny/ miłóřciwy *BielKron 32*. [*Ponadto w połączniu szeregowym 1 r.*].

»mocny a (i) mořny« = *fortissimus et potens Vulg* (5): *RejPs 35*; *Leop 1.Par 5/24*; *RejPos 29*; Pan Iezus mocny y mořny Ná bitwę bárzo potęřny. *MWilKHist D4v, D4*. [*Ponadto w połączniu szeregowym 1 r.*].

»mocny i nieuřtrářzony« (1): Rodzi wam tá máćká [*ojczyřna*] męřne y mądre y łzczeńřliwe hetmány/ mocne y nieuřtrářzone rycerřtwo *SkarKazSej 667a*.

»mocny a niezwalczony« (1): Tá część ziemie ieft nawiętłza/ ma w łobie wielkie y rozmaíte bogáctwá/ mocne á nie zwalczone kroleństwá *BielKron* 263v.

»mocny, (i) niewyciężony« [szyk 3 : 1] (4): *MurzHist* H3; Tenże Kościół z Lácińkíego ięzyká Święty ieft/ to ieft mocny/ niewyciężony/ że nádeń nic nie ieft mocniejszy *WujJud* 133; *SkarŻyw* 463; *ZawJeft* 10. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mocny i obronny« (1): ále y rzeczpołpolitá/ co zá zgodá idzie/ mocná/ y obronná na tym świecie łobie/ y łwym potomkóm poštánowiém. *KochWr* 23. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mocny, (a, i) okrutny« (5): *FalZioł* IV 35c; Czemu wielką żość czyni zwierze mocne y okrutne *GlabGad* E6V; *BielKron* 122v; *RejPos* 77v, 196v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mocny a (i) prętki« [szyk 1 : 1] (2): Są też pod nim [*Popem Janem*] ludzie ktorzy máią w pierłiach oblicze/ mocni y pręcycy *BielKron* 462, 295.

»mocny i sławny« (1): wiele też z wálznych Rycerzow námocniejszy y náławniejszy odprzyłágłzy łie od páńłtwá wálzego/ przyłágłzy łie ku załtępu Alexandrowemu *HistAl* E7v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mocny i sprawny« (1): gdyż wiele mężow było máłey vrody mocnych y łpráwnych ná świecie *BielSpr* 3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»srogi a (abo) mocny« [szyk 2 : 1] (3): *RejPos* 331, 334; Albo też iáko oná bláha á niezbroyna niewiáłtká Iudyth łwięta poráziłá onego łrogiego á mocnego Hetmáná Holofernełá *RejZwierc* 264. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»mocny a (i) stały (a. stateczny)« [szyk 6 : 5] (11): *PatKaz* III 120; *SeklKat* Vv; *MurzHist* S; Izalim tobie nie rofkazał/ ábyś był mocnym y łtałym [*consorta te et robora te*]? á iżbyś łie nie bał áni łękał? *BibRadz* Ios 1/9, Ios 1/6, 7; *BielKron* 202v; *RejPos* 6, 179v, 263v; *SkarŻyw* 173. [*Ponadto w Połączeniach szeregowych 3 r.*].

»mocny, straszliwy« (1): Y ktorzyłz Bog ieft ták mocny/ ták bárzo łtráłzliwy *LubPs* gg3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 10 r.*].

»mocny, (a, i) śmiały« (5): *GlabGad* 03v, P4; *Mącz* 50b; Zaden máiąc z kim czynić o gárdłto niebędzie przekłádał koniá domá vrodzonego á łękliwego nád Tureckiego/ ábo zkąd inąd przywiedźionego/ mocnego y śmiáłego [*acri et magnanimo*]. *ModrzBaz* 114v; *KlonWor* 22. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 14 r.*].

»mocny i trwały« (1): A gdy go zá ogon poćiągnie/ A koń łye záłye mocnie odwiedzie/ Táki mocny y trwały będzie. *SienLek* 188. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mocny i urodziwy« [szyk 1 : 1] (2): y widzác iłz człek vrodziwy/ y mocny/ á o rzeczách rycerłkich mądrze mowi [...] polecić mu łpráwę woinná chćieli. *SkarŻyw* 167, 166. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»urośly i mocny« (1): Ieftem vrośłtych y mocnych ludzi pokármem: rość/ á pożywác mię będziełz *KuczbKat* 180.

»mocny a waleczny« (3): (*marg*) Gigántes. (–) Obrzymowie mocni á waleczni/ ktorzy przełładowáli lud Boży/ to ieft/ Sethowe potomki *BielKron* 4v; *HistRzym* 126v, 128. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*].

»wielki, (a, i) mocny« = *magnus et fortis Vulg, PolAnt; magnus et robustus Vulg* [szyk 17 : 5] (22): *PatKaz II 66v; GlabGad D5v; HistAl C6, C6v, F4; GliczKsiąż C3v; Leop Deut 11/23, 26/5, 3.Esdr 6/14, 1.Mach 3 arg; BibRadz Ios 23/9; S* tych tedy nowożeniow fie był vrodził wielki á mocny mąż imieniem Achilles *BielKron 21v, 21v, 40v, 46v, 81v, 240v, 267, 410; tedy go [państwa] nawiętzy y námocnieyfy nieprzyáaciele nie będą mogli zwoiowác CzechRozm 255v; StryjKron 426; SkarKaz 637b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 13 r.].*

»mocny i wysoki« (1): ták nád wšyftki mieštzány niebieŝkie námocnieyŝa y wyŝŝa/ iáko rozne imię mátki Bożey nád nie oŝobliwie otrzymáá. *KrowObr 164.*

»mocny i zacny« (1): A ták iż to ták mocny y zacny ŝam Bog iedyny vczynił *CzechRozm 36. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].*

»mocny, (i) zbrojny« [szyk 1 : 1] (2): A widząc woŝko pogańŝkie barzo mocne y zbrojne [*fortia loricata*]/ [...] Iudás mowił do ŝwoich w ty ŝłowá/ Nie boyćieŝ ŝię wielkoŝci ludźi tych *BibRadz 1.Mach 4/7; BielSpr 23v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].*

Iron. (4):

mocny ku czemu (2): Biádá onym kthorzy ŝá mocni ku pićiu winá [*potentes estis ad bibendum vinum*]; mocnymi ná pićie winá *WujBib] BibRadz Is 5/22; RejPosWstaw 44.*

mocny na co (1): Biádá wam co ieŝteŝcie mocnymi ná pićie winá [*Is 5/22*]/ á męŝowie duży ku mieŝzaniu pijańŝtwá. *WerGoŝc 213.*

mocny czym (1): Znátzny zdaleká kthory mocen ŝmiałoŝciá ięzyka [*potens lingua audaci*]; Moŝny w ŝmiałym ięzyku *WujBib*/ a mądry vmi fie wywinác od niego. *Leop Eccli 21/8.*

W przen (76) : Bowiem kto fie ná ten hárc námocnieyŝy kuŝi/ Vŝrzyŝz álic zá ŝiodło káŝdy wypáŝc muŝi. *RejWiz 28v; Leop Num 11/23; Mocnyć vczynek ŝpráwił [fecit potentiam] rámieniem ŝwem/ roŝproŝyŝ pyŝzne myŝlá ŝercá ich. BibRadz Luc 1/47, Eccli 16/14; Albo ieŝli w tymŝe známieniu niebieŝkim/ czáŝu národzenia ŝwego/ mieli Plánetę námocnieyŝzego národzenia ŝwego *LeovPrzep Dv, A3; A toć ieŝt on [Bóg] twárdy młot co opoki tłućŝe/ A zátwárdzyáým zamkom to ŝá mocne klucze. RejPos Ooo5v, 55; BudBib Ios 4/24; ŝtłuń [Boŝe] wŝytki ktorzy ŝobie wŝzetecźnie mowili/ iuŝ my ięzyki ŝwoie będąiemy wielbili. Bo mocne vŝtá náŝe *ArtKanc Q3.***

Wyraźenia: »mocne lata« = *wiek dojrzały* (1): boćiem teŝ tá niemoc práwie w mocnych lećiech ŝye przygadza/ Od dwunaŝcie lath áŝ do piáci y trzydźieŝci. *SienLek 92v.*

»mocna ręka, ramię, prawica« = *fortis manus Vulg, PolAnt; fortis dextera, fortitudo manns, potens manus Vulg; manus valida PolAnt* [szyk 38 : 7] (42 : 2 : 1): *OpecŻyw 116; WróbŻoŝt 34/10; ále wielmoŝnoć mocnego rámieniá twego to ŝpráwowáá iŝe fie to tobie ták ŝamemu zdáło. RejPs 65v, 57, 141, 144, 173; RejKup dd8; HistAl D7; LubPs gg3v; KrowObr C, 62; Leop Ios 1/14, 4.Esdr 16/13, Ps 38/12, 1.Petr 5/6; BibRadz *4, 3.Reg 8/42, 2.Esdr 1/10; RejAp D; RejPos 26v [2 r.], 50, 130v, 138, 238v (9); A oni ŝá ŝludzy twoi y lud twoy/ ktoreŝ odkupił mocá twá wielká/ y ręká twá mocná. *BudBib 2.Esdr 1/10; CzechRozm 211; KarnNap E; SkarJedn 152, 402; KochPs 121; SkarŻyw 69, 481, 483; ArtKanc I17, T6; WujNT 1.Petr 5/6, Bbbbbbb; SkarKaz)(2v; CzahTr G4; y heretycka ludzka ŝiŝá/ nie przemoŝe budowánia/ ktore mocna ręká twoiá poŝtáwiłá. *SkarKazSej 683b.***

»ręką (a. ramieniem) mocną, w mocnej ręce, przez rękę mocną« = *przy użyciu siły, przemocą, zbrojnie; in manu excelsa, iniquis manibus Vulg; in manu extenta, in manu forti a. robusta a. valida PolAnt; manu forti JanStat* [szyk 15 : 5] (16 : 3 : 1): gdi powiedziano iż Artaxerxes krol Perski z mocną ręką nieprzyacielską [*cum valida manu hostium*] przeciw iemu przyciągnął/ on dla tego nie porużał rycerstwa swego *HistAl A*; kthoryś wywiódł lud twoy z ziemi Egiptu/ kiej w ręce mocney [możną ręką *WujBib*] *Leop Bar* 2/11, *Ex* 14/8, *2.Mach* 4/40, *BibRadz Ex* 6 arg, 6/1; *HistRzym* 80; *BudBib Deut* 4/34, *Ier* 21/5, 32/21; gdzie iefli ręką mocną nie nábędziefz pokoia/ nigdy przešpieczny nie bédziefz w pokoju roškozfy domowey. *BielSpr* 28v; *SkarŻyw* 317, 490, 503, 558; *MWilkHist* F2v; *ArtKanc* 113, L; tedy Stároftá mieyfca rużycz fie mocną y zbroyną ręką bédzie powinien *SarnStat* 831, 945.

Przen (36) :

a) *Taki, który wywołuje taki skutek, jakby miał siłę fizyczną lub psychiczną* (25) : *BibRadz Iob* 6/25; á tám fie iuz przez Apoštoły święte poczęła szczyć prawdá Ewanyeliey świętey/ á on klucz mocny brał moc ktory wiernym odmykał zamki niebiekie *RejAp* 165; *RejPos* A4v, 120, 235v, 245v, 261; 302v; A iefliż tak mocna była mowá Heliafzá Proroká/ iż ogień z niebá spadał/ á trawił ludzie *BialKat* 283v, 283v; *KarnNap* E3v; prošte á czuyné a mocné duchu y iáko strzały przenikájące były słowá iego. *SkarŻyw* 312, 152, 309, 452; iednák wšytko to [zło] nie iefł v mnie tak gwałtownie mocną rzeczą: żeby mię z moc y z vmyšłu moiego zbić miało *CzechEp* 9.

Wyrażenie: »mocne słowo« = *verbum virtutis suae Vulg, PolAnt* [szyk 7 : 2] (9): *BibRadz Hebr* 1/3; Wołał tu trupá aby się ozwał y mowił ná mocné słowá iego. *GrzegŚm* 9; *CzechRozm* 123v; *SkarJedn* 244, 345, 395; *SkarŻyw* 165, 305; Ktory bédąc iáłnością chwały/ y wyráżonym ohrázem iŃtności iego/ a nošząc wšytko słowem mocy swey [*marg*] rządząc słowem mocnym swoim. *Hebr.* (-) [...] siedzi ná práwicy máieftatu ná wyfokošciách *WujNT Hebr* 1/3.

b) *Taki, który jest wykonywany albo dzieje się przy użyciu dużej siły fizycznej lub psychicznej* (11) : A wšzakofz ona niewiafta iefł przytym siły dobrej/ oddychania mocznego/ niezaduŃzliwego *FalZioł* V 18d, V 26; *GlabGad* D3v, D4v; *SienLek* 21v; A zákrzyknął [*anioł*] w mocy (*marg*) mocnym głósem. (-) mowiac *WujNT Apoc* 18/2; Ma też [*nasz język*] y w, ále iuz mocnieyfz niż v Niemców *JanNKar* D1v.

W charakterystycznych połączeniach: mocne (-y, -a) *bicie, ciągnienie, głos, oddychanie, opieka, pobicie, puls, trzymanie* (2).

Wyrażenia »mocny odpor« (2): *SeklKat* Tv; tám wielką mocą ziedney Ńtrony dobywał y kopał podmury/ chcąc prochy záładzić/ ále mocny odpor mieli z Wiedniá z miáftá *BielKron* [206].

Szeregi: »mocny a okrutny« (1): ábowiem tak bárzo mocné á okrutné było pobicie [*tam fortis enim fui ipsa pugna*] iż też flońce fie záćmiło/ nie chcąc wzglédáć ná ono wielkie wylanie krwi. *HistAl* C8v.

»wielki a mocny« (1): Bowiem puls wielki á mocny w mierze iednakiey znamionuie moc Ńercza j dobrą Ńkładność ciała *GlabGad* E4.

a. *W funkcji rzeczownika* (62) : Abowiem czudzoziemczy powštali naprzeciw mnie/ á mocni Ńzukali DuŃze moiey *TarDuch* D8; *GlabGad* N2; Abowiem Syon zebránie miáftá swego vtwierdził

namocnieyŝy ŝam *RejPs* 129; *HistAl* D5v; *Leop Iudic* 5/7, 11, 13, 21, 4.*Esdr* 11/43 (10); *BibRadz Iudic* 14/14; *BielKron* 51v, 81, 81v; *GrzegRóżn* K3; *RejAp* 166; *RejPos* 77, 77v, 115; *RejZwierc* 205v; *BielSpr* 39; *BudBib Ps* 29 [28]/1, *Prov* 7/26, *Ier* 46/6, 4.*Esdr* 11/43, *Eccli* 35/20; iáko (wedle Muŝzkulufá) iest mądrość w mądrym/ y moc w mocnym/ chociaź iey nie pokázuie/ áź gdy tego iest potrzebá *CzechEp* 257, 253; *SkarKazSej* 703b.

mocny nad kim (1): y vzano iest iż człowiek iest/ áni teź może právem poŝtępować z mocnym nád ŝobą. *BielKron* 80v.

mocny czyj (1): Przecz widzialem ony lękliwe vchodzące na zad/ á mocne iych [*fortes eorum*] pobito/ y wŝkok vćiekáli *BudBib Ier* 46/5.

W poŝczeniu szeregowym (1): Ciało grube á twarde albo tęgie, mocnego teź znamionie [!]/ ŝmiałego y robotnego, grubego rozumu á więcey głupiego niź mądrogo. *GlabGad* P5v.

W przeciwstawieniach: »mocny ... mdły (8), ŝłaby (7), pokorny« (16): Kiedy mocnieyŝy zwycięzy mdleyŝego/ tedy bierze wŝytko ymienie iego. *March*¹ A4; *OpecŻyw* 11v; *March*³ V4; *BibRadz Rom* 14 *arg'*; *Mącz* 13c; *SienLek* 10; *BielSat* H2; *BudBib Bar* 6/35; *CzechEp* 203; *ReszPrz* 59; ábowiem práwo dla tego iest poŝtánowane/ żeby to co iest nie rowne/ rowne było/ to iest vbogi bogátemu nie rowny/ nie moźny moźnemu ŝláby mocnemu *GórnRozm* E2; *WujNT* s. 570, 1.*Cor* 1/27; *SkarKaz* 385a; *SkarKazSej* 659a; *KlonWor* 50.

Tłumaczenie etymologii rzekomego „Gian”; *tu o władczy Afryki wschodniej znanym jako Presbyter Ioannes* (cf *S. Münster, Cosmographia, 1552, 1159-1160*) (1): A w tym kácie ná południe áź do Oceaná Murzyńkiego/ dzierzy kroleŝtw ná ŝeŝćdzieŝiáth Pop Ian [...] zowá go Gian to iest mocny/ á náŝy obroćili z Gianá Ianá. *BielKron* 271.

Przysłowia (3): Gdy ŝię mocni mnożá/ ludzi vbożá. *BierEz* M2v, M2v.

Rad záwždy omiń mocnego/ Nie przeciw ŝię ŝile iego *BierEz* R4v.

Wyrażenia: »namocniejszy z mocnych« (2): Będá iey mowić namocnieyŝy z mocnych [*potentissimi robustorum*; między moczami namocneyŝy *WujBib*] z poŝrod pieklá/ ktorzy ŝpomocniki ie⁸⁰ z ŝtąpili *Leop Ez* 32/21.

»ręka mocnego« — *manus fortium a. fortiorum Vulg* (2): Y wybáwię ćie z ręki nagorŝyŝych/ á wykupię ćie z ręki mocnych [z ręki moczów *WujBib*]. *Leop Ier* 15/21, *Deut* 25/11.

Szeregi: »młody a mocny« (1): Toŝ [ŝmierci] młodemu á mocnemu groźna/ ktorzy záwŝze ŝczęŝcia vżywa *ArtKanc* S11.

»przełożony i mocny« (1): Sromayćie ŝie przed oycem y przed mátká o nieczyŝthotę/ y przed przełożonym y przed mocnym [a *praesidente et a potente*; przełożonym y męźnym *WujBib*] o kłámŝtwá *Leop Eccli* 41/21.

2. *Taki, którego zniszczenie wymaga stosunkowo dużej siły fizycznej lub psychicznej, którego trudno jest zniszczyć; firmus Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Calag, JanStat, Cn; potens Vulg, PolAnt, Mącz, Cn; stabilis Vulg, PolAnt, Mącz; robustus Calag, Calep, Cn; fortis Vulg, PolAnt, Cn; munitus Modrz, Calag, PolAnt; praevalidus Mącz, Cn; valens Vulg, Cn; solidus Calag (708)* : Nagotuyćieź teź motznych powrozow/ ij dobrych lántzuchow *OpecŻyw* 85; *TarDuch* C7; *LEbiodka* [...] ktora ma na ŝobie liŝt ŝzirŝy y mocneyŝy [ŝzerŝy y teźeyŝy *SienHerb* 114b] *FalZioł* I 93c; *SLimaki* morzkie Iako *Plin*.

piŕze w księgach dziewiątych/ iŕze miewaią mocniejszyŕzą fkorupę na łobie nizli ziemne *FalZioł* IV 31d, II 22v, III 31a, V 25; *RejPs* 44, 195; *HistAl* B7, M5; przeciw ktoremu [*Kościołowi*] brony pyekyelne/ yákoŕkolwyek mocne á vŕilne/ ná wyek wyekom nyepremogą *KromRozm* III Q3; *LubPs* E2, G, aa3v, gg3; *GroicPorz* B; *RejWiz* 4v, 88, 99, 137v, 166v, 169v; *Leop Ez* 3/8, 1.*Mach* 13/33, 2.*Mach* 12/18, *Apoc* 18/10; KIedy mocno fiekierę/ ftałą záhártuią/ Tedy ią pnie y fęky/ mocne rozłupuią. *RejZwierz* 139; Poŕtápienia moie były mocne [*non nutarunt (marg) ne declinent (-)*] ná drogách twoich *BibRadz Ps* 17/5, *4, 3.*Reg* 11/38, *Is* 54/2, *Dan* 11/7, 2.*Mach* 12/13; we dwa zwirzchnie [*pierścienie napierśnika*] záwleczełz łáncufzki złote [...] á we dwa ná dole záwleczełz dwie fznurze złotogłowowe [...] ktore obwiáŕze około fiebie káplán/ áby to fpołu było mocno narámmnik z napierśnikiem. *BielKron* 34v; iŕz nic nie máłz ná ŕwiecie thák mocnego/ coby fkáŕzie á końcowi powinowáto nie było. *BielKron* 268; ktorzy [*Pomorzanie*] fie teŕz okopáli w mocnym mieyfu [!] *BielKron* 352v, 80, 255, 265, 289, 356v (11); *GrzegRóżn* F2; *KochSat* B4v; Robur [...] Dąb bárzo twárdy/ teŕz nadtwárfze [!] á náymocniejszye mieyfce w ciemnicy. *Mącz* 357a, 427d; iáko przez plew lepienie nie bywa mocne/ y ode dzdzá fie pŕuie *SarnUzn* Cv; *SienLek* 14; *RejAp* 85, 182v; *GórnDworz* P5v, Aa6; A toć fą [*słowa Chrystusa*] mocne klucze y mocne wężły zwiázánia y rozwiázánia człowieká nędznego *RejPos* 120, 156, 190, 256v, 304v, 347; *BielSat* N2; ták iŕz on ták ozdobyony [*stałością*] człowiek będye ftał iáko mocny filar/ ktorego žádný wicher/ ani przeŕtrách/ ani žádna rzecz nigdy ruŕzyć nie będye mogł. *RejZwierc* 73; Ale gdibychmy łobie fpołu á wiernie pomogli/ nie byłoby ták mocnego płotu ktoryby nam zágrodził do porzádku á do dobrego Koronnego/ ábychmy go przełomić nie mieli *RejZwierc* [193]v, 87v, 88, 103v, 156v, 177 (9); lepiey mieć rzędow więcey/ niŕz dłuŕgo rozcięgáć lud Rycyrfki dla mocniejszyego ftańia/ bo prędye przerwie woýfko cienkie niŕz miáŕzfze kaŕdy nieprzyiáciel. *BielSpr* 17, 63, 73v [3 r.], 74 [2 r.]; *BudBib Eccli* 29/16, 2.*Mach* 12/13; *Strum* B3 [2 r.]; *PaprPan* A4v, Ddv; Mieyfce ták wielkiego fkárbu niechby było ze wŕzech namocniejszye [*munitissimus*] / á od gránic nieprzyiácielfkich co nadáley połóŕzone. *ModrzBaz* 123; *SkarJedn* A2v [3 r.], A3; *Calag* 462a; *Skarŕyw* 32, 293, 371, 509, 572; y wfádzili go do mocnego fklepu ná więzenie *StryjKron* 442, 105, 502; wedle ichŕze [*ewangelistów*] wyznania [...] mocny ftańie poczátek z nowe⁸⁰ Teftámentu okazány: iŕz on przez trzech Ewánieliŕtów [...] nie opiŕuie Bogá: ále człowieká. *CzechEp* 303, 382 [2 r.], 383; *NiemObr* 35, 47, 161; *KochFr* 87; *ReszPrz* 12; *WerGość* 260; *BielSjem* 38; *KochPieś* 12, 13; *KmitaPsal* A2; *Calep* 926b; A iŕz miłoiŕdzie/ w ręku Páná tego/ Y mocna vćieczká/ człowieká nędznego *GrabowSet* Dv; *KochFragJan* 4; *OrzJan* 75; *WyprPl* B, Bv; Táktedy mocná iefł zwiázká małŕeńfka: ŕe ią fám tylko rydl á motyká rozwiázáć moŕze. *WujNT* s. 164, *Hebr* 3/14, 6/19, *Apoc* 18/10; *SarnStat* 21, 171, 950; *SkarKaz* 43a; *CzahTr* H2; *GosłCast* 42; *SkarKazSej* 671b, 672b; *ZbylPrzyg* A4.

mocny z kogo (3): Gdyŕz w tey mierze zbroie walki náłzey/ iáko mowi Páweł ŕwięty/ nie máiá być cieielne/ ále tylko z Bogá mocne [*potentia Deo PolAnt* 2.*Cor* 10/4; Bogiem mocne *WujNT*]. *CzechEp* 5, 99; *NiemObr* 19.

mocny k(u) czemu (2): Iuŕz theŕz Epirinŕkie/ Albánŕkie/ y inŕŕŕe okoliczne Páńŕtwa ich/ ácz mieli męŕne ludŕie y mieyfcá mocne ku obronom/ á wŕdy przeię fą poliedzone przes Othomáńfki rodzáy. *MycPrz* II B[3]v, I B4v.

mocny przeciw komu, czemu (2): Ten [*estinus*] zna kiedy ma być zaburzenie morzkie: zanorzy się do dna a weźmie kamień na dnie: żeby był mocniejszy przeciw wiatrowi *FalZioł* IV 34a; *BielKron* 293v.

mocny kim (1): Bo broń żołnierstwa naszego nie jest cieleśna: ale Bogiem mocna [*potentia Deo*] na zburzenie mieśc obronnych *WujNT* 2.*Cor* 10/4.

mocny w czym (2): Iako latorośl nie może czynić y wypulzczać owocu sama s siebie/ ieliby nie była trwała y mocna w macicy *RejPosWiecz*² 93; *WujNT* 833.

W połączeniu z nazwą miasta (2): Gdzie dziś bogata Troja? gdzie mocne Myceny? *KochPieś* 77; *KochFrag* 21.

W połączeniach szeregowych (18): W On dzień/ nawiedzi Pan mieczem swoim twárdym/ y wielkim/ y mocnym [*duro et grandi et forti*]/ Lewiathan węża zaworę *Leop Is* 27/1; Pięta stąrzy y nowi historikowie o mieście Ieruzalem/ iako to miało było chędogie/ wielkie/ mocne y silne/ na gorze a na fkałe wielkie wystawione. *BielKron* 264v, 54, 267, 278v, 284v, 285 (9); Firmus, Stały/ Mocny/ Twárdy/ Niedobyty/ Nieużyty. *Mącz* 128c, 8b, 411c, 417d, 427a; *OrzQuin* L4; *Calag* 191b; *SkarŻyw* A4.

W przeciwstawieniach: »krewki [= słaby] (3), słaby, subtylny ...mocny« (5): *GlabGad* C3; O takim tedy duchownym budowaniu Chrystus pan powiedział/ ktore nie słabe⁸⁰ fundamentu/ ale najmocniejszego potrzebuie *NiemObr* 32; W jednym Pietrze Arcyapostole/ w którym kościół był figurowan/ dwa stany ludzi są wyznaczone; mocnych y krewkich: iż kościół ma oboich w sobie. *WujNT* 180, 180 marg, Aaaaa4v.

W porównaniach (6): Kości iego są mocne iako miedź [*fortia sunt ut baculi aerei*] *BibRadz Iob* 40/13; *BielSpr* 9; *BudBib Iob* 37/17; *SkarŻyw* 151; *WujNT* 836; Ale na on dzień weźmie^m ciało mocne iako zelazo/ trwałe iako miedź albo zloto/ mocne nad wszystkie ludzkie sily *SkarKaz* 205a.

W charakterystycznych połączeniach: mocna (-y, -e) brona (brana) (3), drotak, drzewina, drzewo (5), drzwi, filar, gałąź, grod, kłotka (3), kryg (2), łańcuch (5), miejsce, okowy, oszczep, pęto, plec, płot (3), pień, podpora, powrozek (powroz) (3), sklep (3), słup, świadectwo, taran, taras, ucieczka, ugruntowanie, utwierdzenie (3), węzeł (4), zręby.

Przysłowie (1): Z dalekiego poyżrzenia okazały w murze [*zamek Szarosz*]. Ale w mocy mało co mocniejszy nad iacie *CzahTr* Hv.

Wyrażenia: »mocny, (-e) fundament, utwierdzenie« [*szyk 8 : 5*] (12 : 1): *LubPs* F3v marg, Q2v; *RejAp* 90, 182v; *RejPos* 190, 313; *ModrzBaz* 9v; Tak mocne fundamenta we krwi/ tak drogiey ludzi przezacnych sług Chrystuśowych/ kościoła Bożego zafadzone są. *SkarŻyw* [407], 14; *CzechEp* 130; W ten czas bowiem nadzieia nie słabieie/ kiedy na wierze pewney y nieomylny/ iako na fundamencie mocnym stoi. *NiemObr* 69, 32; *OrzJan* 31.

»mocna gora« [*szyk 2 : 1*] (3): bezpiecznie przed każdą przygodą stac mogą iako mocna gora Sion/ ktora nigdy niemoze być żadną mocą zruśona. *RejPs* 193, 24, 128v.

»mocny grunt« = *firmum fundamentum* Vulg, *PolAnt*; *fortia fundamenta, stabile firmamentum* *PolAnt* [*szyk 12 : 2*] (14): *SeklWyzn* g4v; *BielKom* B7; *LubPs* R2 marg; Aleć wielkość złośnikow rozmnażająca się nie przydzie ku pożytkowi ani złatorośli cudzołożnych rozkorzeni się głęboko ani

zálóży mocnego gruntu. *BibRadz Sap* 4/3, *4, *Mich* 6/2, *2.Tim* 2/19; *RejPos* 190, 300; Náóftátek pokażą/ że ácz wzyftko budowanie Chrześcijánłkie ná mocnym gruncie węgielnego kámieniá łtoi *KuczKat* 120; *WujJud* 32; *SkarJedn* 22; *ArtKanc* K6v; *WujNT 2.Tim* 2/19.

»mocny kamień« (5): Kiedy [*wiatr*] łzumi/ iż wždy ielł/ á drzewiną kręci/ Lamie mocne kámienie/ á wodámi máci. *RejWiz* 111; *RejAp* 64v [2 r.]; *RejPos* 301v; *SkarŻyw* 3.

»miasto mocne« = *urbs inclita Vulg; urbs munita a. thesaurorum PolAnt; potens civitas, praevalida urbs Mącz* [szyk 40 : 19] (59): *BierEz* D2; Thakież Bulgary Illiriki częłtim naiełdzaniem zwalczył y miałłha mocne głodem wymorzył. *MiechGlab* 66; *LubPs* N, O5v, Y6v; *KrowObr* 241v; *Leop Ez* 26/17; *RejZwierz* 24v; Vczyniłes z miałłhá kupę kámienia/ á z miałłá mocnego rozwálenie *BibRadz Is* 25/2, *2.Par* 8/6; *BielKron* 179v, 240v, 249v, 264, 264v (27); *Mącz* 8b, 474d; *RejAp* 147v, 151, 182; Tedy krolewná dla łtráchu wielkie⁸⁰ vcięklá [!] do iednego mocne⁸⁰ miałłá w ktorým był zamek mocny/ y tám przez dlugi czás przebywála. *HistRzym* 33; *KwiatOpis* A4, B4v; *RejZwierc* 41v, 45v, 53v, 60v, 87v (7); *BialKaz* K3; *SkarŻyw* [407]; *GórnRozm* E3 [2 r.], M; iáko mowi pímo: (*marg*) Prou: 18. (–) (Brát pomagájący brátu łá iáko miałłto mocne.) Zadne nie łá mocnieyłze mury y wáły v miałłá/ iáko zgodá/ iedność/ y miłość łásiedzka iednego ku drugiemu. *SkarKazSej* 683b, 666b.

»mocny mur, wał« = *murus fortis, stabilitas murorum Vulg, PolAnt* [szyk 22 : 16] (35 : 3): Ale ci co łie w miełcie zámknęli/ duffájąc w mocne mury/ y dołtátku łpize/ ofłábiále łobie poczynáli *Leop 2.Mach* 12/14, *Ier* 15/20; *BibRadz 1.Mach* 1/35, *2.Mach* 12/14; *BielKron* 265, 281, 284v [2 r.], 457v; *GrzegRóżn* 02v; Murus aheneus. Miedziány mur/ to yełł/ mocny gruntowny. *Mącz* 4c; *RejAp* 182 [3 r.], Ee2; *RejZwierc* A6, 45, 45v, 46 [3 r.], 255v [2 r.] (10); *WujJudConf* 19; *BudBib 1.Mach* 1/35, *2.Mach* 12/14; *SkarJedn* 2; *SkarŻyw* 56; *NiemObr* 97; *GórnTroas* 20; Siemion y Michał/ iák dwa Hektorowie. Murem mocnym y mieczem byli ná Tátary *KołakCath* A4; *WitosłLut* A4; *PowodPr* 33; *CzahTr* E4; Zadne nie łá mocnieyłze mury y wáły v miałłá/ iáko zgodá/ iedność/ y miłość łásiedzka iednego ku drugiemu. *SkarKazSej* 683b, 683b.

»mocna(-e) obrona, obronienie« = *firmissimum praesidium Mącz; protectio potentiae PolAnt* [szyk 21 : 1] (20 : 2): A tak potrzeba mocnej a statecznej obrony. Chc(i)ejcie MW radzić o więczsem podatku *Diar* 63, 66; iż ten włfehmogący á dobrotliwy Pan/ Ielł mocną obroną łudu łwoyego wyernego *LubPs* G3v, G2v, Nv, O5v *marg*, T5v, ff2v *marg*; *BielKron* 69v, 211, 225; *Firmissimis praesidiis castra adornare*, Dobrze mocnemi obronámi obóz opátrzić. *Mącz* 269c; *RejPos* 198v, 331v; *KwiatOpis* A2v; *RejZwierc* 254; *BielSpr* 9; *BudBib Eccli* 34/18; *ModrzBaz* 103v; *LatHar* 208, 225; *PudłDydo* A3v.

»mocna skała, opoka« [szyk 39 : 4] (26 : 17): *TarDuch* C8v; *RejPs* 26v, 39, 64, 90; *SeklWyzn* c2v; *SeklKat* Q2v; *KromRozm III* M8v; *LubPs* G2v [2 r.], Lv, Q2v [2 r.], R2; *BielKron* 448v; *RejAp* 104v, 182, 183v [2 r.]; *RejPos* A6, 301, 313, 338, 357v; *KuczKat* 80; *RejZwierc* 152v, 259v, 260; *WujJudConf* 120v; ták iż ná nim [*Chrystusie*] y náuce iego/ iáko ná mocney opoce kołciół wzyftek polegá. *SkarJedn* 73, A5v, 119, 150, 333, 365; *SkarŻyw* 151, 471, 595; *CzechEp* 130; *ReszPrz* 25; *ArtKanc* Q9; *LatHar* 437; *SiebRozmysł* E3v.

»mocna (-y) tarcz, puklerz, szczyt« = *scutum fusilium Vulg; scutum fortitudinis PolAnt* [szyk 17 : 5] (19 : 1 : 2): á dobrotliwołcią będą twoią nieináczey iáko mocną tarczą od włłego złego záłłczyceni

RejPs 132, 136; *LubPs* T5 [2 r.] *marg*; *RejWiz* 184; *BibRadz Iob* 41/6; *RejAp* 102v; *GórnDworz* Xv; *RejPos* 71v, 139v, 150v, 207 [2 r.], 264; *RejZwierc* 206, 264 [2 r.]; *BudBib Eccli* 29/16; Státieczność iego/ tarcz/ y puklerz mocny *KochPs* 138; *GrabowSet* D4; Naprzód od Bogá poczni káždą ípráwę fwoię/ Toć ftánie zá mocną tarcz/ y natęźłą zbroię. *WyprPl* C3.

»mocna twardość« (1): Bowiem ona [głowa] w łobie zamyka rzecz barzo miękką á wilgotną która ieft mozg, dla ktorego obrony potrzeba mocney twardości. *GlabGad* B3.

»mocna twierdz(a)« [szyk 2 : 1] (3): ábowiem w mocy iego fá wlfytki namoźnieyffe záftępy á nam ftoi zá namocnieyflą twierć pokoiu nálfego. *RejPs* 69v, 89v; Hetman Hiłpánłki Duca de Alba záłożył był twierdzą mocną/ chcąc tám Zamek obronny mieć *StryjKron* 26.

»wieża, baszta mocna« = *turris fortis PolAnt* [szyk 11 : 2] (7 : 6): *LibLeg* 10/146v; Ale wieża była mocna w pośrzodku miáltá/ ná którą vćieklí wśzyfcy mężowie y niewiálfthy z miełczzan *BibRadz Iudic* 9/51; *BielKron* 284v [2 r.], 286v, 316; *OrzQuin* L4; *RejZwierc* 248; *BielSpr* 76; *StryjKron* 467; *CzechEp* 271; Skąd zaráz widzieć moźecie/ onę drugą mocną Báłztę náuki kościoła Bożego/ Traditionem/ to ieft/ podánie: ktore^{go} wáźność odrzućią wśzyfcy kácerze *ReszPrz* 22, 22.

»zamek mocny« [szyk 19 : 7] (26): *BielKron* 283, 284, 286 [2 r.], 287 [2 r.], 287v (14); niemálfz tak mocnego ná fwiecie zamku/ ktory/ gdzie by go iedną czáftką máłą tych fortyłow/ iákich thyfiącmi ku przełamániu wftydu pocźciwey bialeygłowy mężczyźni vzywáią dobywano/ podać fie zaráz niemufiał. *GórnDworz* Aa8v; *HistRzym* 33; *RejZwierc* 152v, 255v; *BiałKaz* K3; *PaprpPan* Ddv; *StryjKron* 56, 537, 602; *GórnRozm* E3, M; łácný przyftęp do niéy [Polski]/ zamku téz żadného tak mocného niéma/ którémuby dućć miáła. *OrzJan* 83.

»mocna (-y) zbroja, bechtyr, pancierz« [szyk 10 : 8] (16 : 1 : 1): *RejPs* 208; *LubPs* E4, ff4v *marg*; I zwyciężył záftępy/ niemocą ćielefną/ áni zbroię mocną [armaturae potentia; mocą zbroie *WujBib*]/ ále słowem *Leop Sap* 18/22, *Prot* B3v, D2; *RejAp* 80; *RejPos* 305v; A łáń w łobie záwždy przyrodzenie fwoie/ ktore fie vbrawfzy w poźádlíwość iáko w mocną zbroię/ záwždy s tobą burdę wieść muśi. *RejZwierc* 148v, 211, 264v [2 r.], Bbbv; *CzechEp* [3], 5, 99; *NiemObr* 19; *ArtKanc* K6v.

Szeregi: »mocny i bogaty« (2): Akon álbo Ptolomáis/ miálftho w Fenicyey/ leży nad morzem/ mocne y bogáthe *BielKron* 266v, 240v.

»mocny, (i, a) chędogi (a. ochędoźny, a. cudny, a. piękny)« [szyk 4 : 1] (5): Ma to miáfto [*Fryburg*] v kościoła wieżę mocną/ chędogą/ działem niepołpolitym ípráwioną/ wśzytká kámienna/ nád którą przy Renie niemálfz chędoźlfey y mocnieyľzey po wieże Argentińłkiey *BielKron* 286v, 288, 457v; *RejZwierc* 177v.

»mocny i gruntowny« (1): żeby to [naukę Kościoła] y prości mogli rozumieć/ y ná nim fię iáko ná mocnym y gruntownym fundámenćie/ ktory záwždy heretycy odrzućáli/ á łobie infzy zákládáli *CzechEp* 130.

»hruby, mocny« (2): DRabow kilo tyfięcy/ niechby mieli niecki/ Hrube/ mocne/ Lipowe/ íść s nimi w przyćieczki *BielSat* Nv [*idem*] *BielSjem* 37.

»mocny, ludny« (1): Ia nád Krákowłki zamek do tego [przechowywania skarbu Rzeczypospolitej]/ lepźzego niebaczeń/ bo ieft y mocny y ludny [munitissima est et frequentissima]. *ModrzBaz* 123.

»mięższy, (a) mocny« [szyk 1 : 1] (2): który [gospodarz] mając sklep mocny, mięższy, dopuści nań kapać, tak, że się po kęsu rysuje, aż wszytek razem upadnie. *DiarDop* 108; *KwiatKsiąż* M2v.

»mocny a (i) niedobyt (a. nieprzewyciężony, a. niewyciężony)« (7): *BielKron* 277v, 289; *RejAp* 104v; Wołał ná nię Stároftá: vpámieytay fię Iuliáno [...] Ale iáko ikáłą mocną á niedobytą zoftáá. *SkarŻyw* 151, 56; *NiemObr* 104; *WysKaz* 19.

»mocny a nieomylny« (1): gdyż [człowiek] tu wftáwicznie ma chodzić w pewnym bešpieczeńftwie/ á w mocney á w nieomylny ftraży iego [Boga]. *RejPos* 292v.

»mocny a niewzruszony« (1): Fundáment kościoła prawdziwego mocny a niewzruszony. *LubPs* F3v *marg*.

»mocny a (i) obronny« (6): poki Dawid był ná oney twirdzy. (*marg*) Názywa Másfá twierdzą/ ábowiem była kráiná bárzo mocna y obronna. (-) *BibRadz* 1.Reg 22/4; *BielKron* 288, 292v, 448v; á podday fie ze wżem pod obronę kroleŃtwu iego [Boga]/ á czyń wolą iego/ poznafz pewnie mocną á obronną tarcz záwždy nád łobą iego *RejZwierc* 206; *OrzJan* 79.

»pewny a (ani, i) mocny« = *praesens et firmissimum* *ModrzBaz* [szyk 4 : 4] (8): *HistAl* I7; *Diar* 67; *BibRadz* *4; *RejPos* 331v, 335v; Y káždy pewnie wlię do owey [łodzi] proftey á nie málowáney á pewney á mocney/ niźli do owey málowáney á dziuráwey. *RejZwierc* 68, 167; *ModrzBaz* 103v.

»srog i mocny« (1): Iefliż tedy Wiédeń łam temu Turczynowi ták był fróg/ y ták mocny: Cóz wálzá kró: M. rozumiełz/ czegoby fie od inłzych łpodziéwał *OrzJan* 80.

»mocny, (i, a, albo) trwały (a. stateczny, a. stały)« = *firmus stabilisque* *Mącz* [szyk 10 : 4] (14): *FalZioł* IV 41b; *HistAl* G; *AEneus* [...] Miedziány Et Metap. trwały/ mocny. *Mącz* 4c, 56d, 128c, 417d, 474d; *RejAp* 64v; *RejPosWiecz*² 93; *ReszPrz* 4; *WujNT* 836, 837; GDzie czwórzy filary dom iáki ná łobie nołzą, ták muŃ byđz dom tęn mocny y trwały. *SarnStat* 550; *SkarKaz* 205a.

»twardy a (i) mocny« [szyk 2 : 1] (3): kthory [ogień] drwa twarde á mocne obracza w węgle trwałe y długo ciepło dawaiące *GlabGad* H3v; *BielKron* 267v; *Calag* 63a.

»wielki i (a) mocny« = *magnus et fortis* *PolAnt* [szyk 7 : 3] (10): *BibRadz* *Dan* 4/8, 1.*Mach* 1/35; *BielKron* 264, 267, 287; *KwiatOpis* B4v; *BudBib* *Dan* 4/11 [8], 20[17], 1.*Mach* 1/35; Ziemiá tá [Inflanty] w mocne y wielkie miáftá/ y zamki/ w bogáte porty iefł oquita. *BiałKaz* K3.

»wysoki a (i) mocny« [szyk 1 : 1] (2): *RejAp* Ee2; Lecz pochwili źiárno to wzgárdzone pokazało fwoię dzielność y moc wielką/ vrołło wyłokie y mocne drzewo. *SkarKaz* 83a.

»mocny i (a) zacny (a. znamienity)« [szyk 2 : 2] (4): Ma to páńftwo [marszałstwo badeńskie] miáftá pod łobą mocne y zacne. *BielKron* 286v, 272, 291v; *RejZwierc* 87v.

W przén (251) : *MurzHist* E3; A przetoż brácia rádfzey fię ftáraycie ábyłcie mocne czynili wezwáne y wybráne wálze/ bo ieflibyłcie thy rzeczy czynili/ nigdy fię nie powáliłcie *BibRadz* 2.*Petr* 1/10, I 2b *marg* [2 r.]; A gdy fie rozieđdzáli/ áby thym mocnieyła przyiaźn byłá/ dał Cefarz BoleŃławowi nowemu krolowi włócznią Ńwiętego Maurycego *BielKron* 344v, 24; *RejAp* 118; *RejPos* 283v; *KuczKat* 165; *WujJud* 221; *ModrzBaz* 32v; Zmordowani byli kátowie/ á iey ćierpliwość Ńwieża á mocna zoftáá. *SkarŻyw* 151; day mi mocne ferce ku wycierpieniu męki tey *SkarŻyw* 402; Y legł/ á mocnym łnem zmorzony/ łpał pod onjm płałczem. *SkarŻyw* 560, 143, 230, 277, 441; *KochCn* B4; *SarnStat* 1020; *SkarKaz* 159a.

mocny w czym (1): im dálej tym więcey w miłości Bożej rofl/ y mocnieyszym wprzedeźwzięciu fwoim zoftawał. *SkarŻyw* 167.

W połączeniu szeregowym (1): a przeto bila [*Matka Boska*] fład mocny ftały thrwały cznot napelnyony*PatKaz III* 115v.

W charakterystycznych połączeniach: *mocna* (-y, -e) *cierpliwość* (2), *miłość* (4), *przyjaźn*, *sen*, *serce* (3), *spojenie* (2), *wezwanie*, *wyznawacz*, *wyzna(wa)nie* (3), *złączenie* (2), *związka* (3).

Wyrażenia: »cnota mocna« (1): boć cnotá mocna/ która ieft w trudnościami wychowaná/ fnádnie przywyknie nieprzełpiecznościami *BielKron* 249v.

»dowód mocny« [szyk 2 : 1] (3): Przełożcie rzecz wáfzę mowi Pan/ á przywedeźcie dowody fwe mocne [*fortia vestra*] mowi Krol Iákbow. *BibRadz Is* 41/21; *NiemObr* 104; *WujNT* 332.

»mocna nadzieja« = *spes firma Vulg* [szyk 23 : 5] (28): *RejKup* f5; *LubPs ktv*, A3, R5 *margin*; *RejWiz* 171; Był iście mocney nádzieie wiedząc pewnie że Bog miał być miłościw Pánu iego. *BibRadz I* 13a *margin*; *RejAp* AA4v, 113v; *RejPos* 33v, 37v, 54, 80, 127 (15); *MycPrz* I A4; *ArtKanc* Q10; Błogołfawiony/ komu imię Páńskie/ Mocną nádzieią *GrabowSet* Q3; *WujNT* 2.*Cor* 1/7 [2 r.].

»mocna opatrność, opieka« (1 : 1): Iáko thenże fám Pan á zbáwiciel náfz dawáiąc nam pewną otuchę o mocney á pilney opátrności fwoiey/ dał nam ná przykład ony dwa wrobliki/ kthorzy połpołu bywáią na targ niefieni/ iż żaden nie zginie bez woley á bez opátrności iego. *RejPos* 279v, 232v.

»mocna pewność« (1): Coż zá przyczyná bylá ták wielkich dowodow/ y ták mocney o tym pewności? *SkarKaz* 207a.

»mocna pociecha« (1): ábyfmy przez dwie rzeczy nieodmienne/ w ktorzych być nie może żeby Bog klámał/ namocnieyfzą pociechę mieli *WujNT Hebr* 6/18.

»mocna stałość, stateczność« [szyk 2 : 1] (2 : 1): *Leop* 1.*Thess* 2 *arg*; *RejAp* 43; Abowiem zá roftropnym rozmyfłem á zá bácznym ćwiczeniem iuż tuż oná zacna towarzyszká cnoty fwiętey ftałość mocna przypádnie *RejZwierc* 73.

»stolec mocny« = *thronus eius erit firmissimus Vulg* (3): *OpecŻyw* 7; *Leop* 1.*Par* 17/14; Pan ná niebie vbudował/ ftolec mocny przygotował. *ArtKanc* Q20.

»mocne ufanie« = *fiducia fortitudinis PolAnt* [szyk 21 : 1] (22): aby dobry nádzieie był/ panu bogu wfál/ a tem fwoiem mocnym wfaniem miłofierdzie otrzymał *MurzHist* E4, O2; A lud twoy ktorzy w tobie ma fwe mocne wfanie/ Ráćzi gi w fálce záchowác od złych przygod bełpiecznie *LubPs* hh6, G3v *margin*, Hv *margin*, K2v, K3v *margin*, Lv *margin* (19); *BibRadz Prov* 14/26.

»mocna (-e) wiara, uwierzenie« [szyk 139 : 17] (155 : 1): *PatKaz III* 90v; *RejPs* 45v; *SeklKat* E3; *RejKupSekl* a7v [2 r.]; *LubPs* A3, A5, A5v, C3v *margin*, Ev *margin* (17); *RejWiz* 170, 181v, 182; *BibRadz I* 121b *margin*; *RejAp* 94, 118, 122v; płatnieyfze było v niego ono nędzne vpádnienie niewiałtki oney v nog iego z oną wiarą mocną iey/ niżli ony wfzyki [!] kołzthy y przypráwy Licemierniká onego. *RejPos* 309, 1 [3 r.], 31v [2 r.], 37v, 46, 47v (101); *RejPosWiecz*² 95v; [świętość] na pothwierdzeniu ieft daná ku rozmnożeniu mocney wiary y wfzyfkiéy chřeściamińkiéy cnoty. *BiałKat* 263v, 26, 383v; *KuczbKat* 9, 280; *RejZwierc* 130v, 195v, 198, 198v, 264; *WujJud* 25; *KarnNap* D2v; *SkarŻyw* 277, 490, 597, 598; *ArtKanc* E20v, M16 [2 r.], P8, R20v; *GrabowSet* Q2; *WujNT* 72, 248; *SkarKaz* 422b, 519b.

»mocna wiara [= *wiarygodność*]« [szyk 1 : 1] (2): Ná którey rzeczy świádectwo y wiárę mocniejszy [fidem firmiorem JanStat 863] kazáliŃmy pieczęcią náŃzą to vtwiárdzić. *SarnStat* 1085, 993.

»mocny wywod« (1): Co áby inŃzego łłuzniejszy wyvodu nie było/ thedy wielki á mocny wywod/ iż ácz łtan małżeńŃki łam nawdzięczniejszy zakonem połtanowić raczył/ ále przedłię łam raczył łie s pány á z dzyewice czyłtey vrodzić *RejPos* 342v.

»Szeregi: »dobry a mocny« (1): A bądźcie dobrej á mocney wiáry/ iż on przyda ołobney mocy myłlam wálłem *RejPs* 45v.

»mocny a doskonały« (1): A żadnym obyczáiem błogolławieńłthwá wiecznego doydź nye możemy/ iedno przez mocną á dołkonáją wiárę w Krifłthulá Pána. *LubPs* H3.

»mocny a nieustraszony« (1): wyłkoczył złodki Piotr ná głębinę y przepáść morłką [...] O ferce mocne á nieułtráłzone *SkarŻyw* 597.

»mocny i niewyciężony« (1): A naprzod mocną y niewyciężoną wiárą o Pánie náłzym IezuŃsie/ wierząc *SkarŻyw* 597.

»mocny i pewny« [szyk 2 : 1] (3): *KuczbKat* 9; łkądby łię ná taką wiárę zdobyć/ y przez co w niey vpewnionym być: áby mocną y pewną będąc byłá prawđziwą podłtácią. *NiemObr* 69, 69.

»mocny a skuteczny« (1): zbáwienie á vłprawiedliwienie człowieká káżdego/ niłkąd inąd nam nie przychodzi/ iedno z mocney á łkuczney wiáry náłzey *RejPos* 307.

»mocny a (i) stały« (3): *LubPs* H3; kto iedno wiernie z mocnym a łtałym łercem iemu vłć będzie. *RejPos* 289v; *KuczbKat* 280.

»trwały i mocny« (1): A łprzyázna chęć/ áby byłá trwála y mocna [*firma sit et stabilis*]/ trzeba żeby łię opierałá o korzeń wiádomoŃci y przyzwyczáienia rzeczy vczłiwych. *ModrzBaz* 136.

»(z)upełny a mocny« [szyk 2 : 1] (3): ktorzy w thobye włłechmogácy Pánye/ Máją záwždy zupełne á mocne vłánye *LubPs* ff; *RejPos* 48, 214.

»wielki a mocny« (1): *RejPos* 342v cf »mocny wywod«.

3. *Taki, który ma natężoną cechę, właściwość; silnie działający, wielki; validus Vulg, PolAnt, Cn; plenus Murm, Mymer²; fortis Miech, PolAnt; robustus Miech, JanStat; potens Mącz, Cn; praesens Mącz; excitatus, gravis, solidus JanStat (163) : OpecŻyw 138v; rzeczona yełt bouyem marya yako by gwyazda morłka która yełt mocna yałna PatKaz III 113, 110, 126v; Wino łrzednie/ to iełt niebarzo mocne: Iełt naleplze zdrowym y chorym FalZioł I 156b; á połpolicie Doctorowie przed mocną purgácią daią Calłiją dla odmiękczenia żywota. FalZioł III 31c; Mleko [...] trucinam y bolącłkam wnątrznym pomaga, aczłkolwiek teź y na to iełt owcze mleko ale wđdy nie tak mocne. FalZioł IV 4d; to iełt niemocz barzo mocną/która przychodzi z kłociem na prawym albo na lewym boku miedzy ziobry k temu z febrą/ z kałzlem/ z łciężłkiem oddychaniem. FalZioł V 5; Teź myłlenie mocne o iakiey rzeczy potrzebney, łzczłkawkę traci. FalZioł V 83v, I 50c, 67a, 146d, 147d, II 20d (29); Bowiem na przodku powłtawaią z pokarmu w zołądku dymy mocne, ktore wielkie czynią zamiełzanie w mozgu GlabGad L5, B3v [2 r.]; y ćwiczą łye ná wycierpienie rozmałtych mął/ áby potem gdyby byli poimáni/ mocne męki wycierpieli GroicPorz ii3v; Y z dáłeká poczuiefz mocną włalnoŃc iego [ognia]/ Gdyć przypyeczł/ iż iełt w nim wđdy coŃ gorącego. RejWiz 111, 151; przypráwił krolowi trucinę/ ták mocną/ iż iey żadne naczynie żelázne/ łrebrne/ y złote zdzyerzeć nie mogłlo BielKron*

126v; bo kiedy prąwe mułzkum/ tedy thák mocne iełt/ iż gdy go powonia/ wnełh fie krew nołem rzući. *BielKron* 267v; Thego Wárądyniá powiádaia ná then čás meźnie broniono/ áź przez mocną łtrzelbę był wzięt. *BielKron* 306, 403; ktorzi łą wedłóg połózenia ciełefnego [!] miekczy á mokrzi/ tedy moczniefzym czwiczenim maia być ofułzani y twardymi czynięni *KwiatKsiąź* N4v; *LeovPrzep* E3v; Sonor, Brzęg/ mocniefze brzmienie. *Mącz* 402a, 149b, 391b, 430c, 431a; Abowiem mocne á Zamorfkie lekárłtwá/ człowieká bárzo mdlá/ á żołądek obrażaia. *SienLek* 37v; Iemiołá wodna [...] wonieý mocneý niebárzo przykréý *SienLek* Yyy, 19v, 37, 38 [2 r.], 38v, 39 (11); *RejAp* 163v; ták łą mocne prółby/ iż włzythko oczkolwiek będyemy prółć w to łwięte imię/ nigdy nam nie będy odmowiono. *RejPos* 75v, 213v; *RejZwierc* 48, [238]a; á byłá chorobá iego mocna bárzo [*fortis valide*]/ áź w nim nie zołtał tchu. *BudBib* 3.Reg 17/17, 18/2, *Ps* 68/33; *BudNT Luc* 15/14, *Hebr* 5/7; *KarnNap* B; *ModrzBaz* 57; *Oczko* 33, 39; y kazał z ofłrey gorczyćzki máłć przypráwić/ y ogoliwłzy głowki ich/ mocną oná máłciá námázał/ y do gorąceý łáźnie władził. *SkarŻyw* 46; Tedy krzyknał Márcyan: O czárowniku ták mocne łą czáry twoie/ iżeł nam Bogi náłze wproch obroćił? *SkarŻyw* 179; *CzechEp* 411; *WerGołc* 260, 264 [2 r.]; gdy wiátr mocny vderzy/ kwiát fię nie odzierzy *ArtKanc* Q20; Z któręý przycyny y pieczęći náłze niniefzym kazałifmy záwiełć/ dla mocniefzēý ich wagi [*in robur firmitatis JanStat* 47]/ y ná łwiádectwo włzyłtkich/ y kaźdy z ofobná rzeczy przerzeczonych. *SarnStat* 381, 383.

mocny w czym (2): yź miedzy inemi zioly czółnek iełt namocniefze y naleplze wtrawieniu wiatrow *FalZioł* I 6a; Iáłkier gdy ielzće zielony iełt barzo mocny w gorącołci łwoieý *FalZioł* I 56a.

mocny ku czemu (1): ale ie mułi pierweý łpalić/ á tak teź będa mocniefze ku grizieniu, Iako naprzod Czenturzija/ babka/ kołtywał *FalZioł* V 100v.

W przeciwstawieniach: »mocny... lekki (3), mdły, słaby« (5): Naprzod vwarz rzeczy mocniefze potym wlož mdleýze *FalZioł* II 21c; *GlabGad* H2; Zimie mocniefze wino mamy piyáć/ Lecie łzēýze wodniefze. *Mącz* 219a; boć mocne lekárłtwo/ mocnie á bárzo pomaga: lekkie łzey. *SienLek* 46; trzebá dobrze rozumiec prochowi iáko mocny álbo łłáby *BielSpr* 73.

W charakterystycznych połączeniach: mocne (-y, -a) brzmienie, ćwiczenie, dym (2), głos, głod (2), gwiazda, krzyk, lekarstwo (5), ług (9), małć (2), męki (3), myłlenie, myłli, niemoc (2), obłoki [= wiatr], ogień, popioł, picie (10), przeczyłcienie, przepuszczenie (3), purgacyja (2), strzelba, trucina, waga (2), wiatr (2), własnóć, woda, wonia, zapieczenie, ziele (2).

Wyrażenia: »mocna gorzałka« [*szyk* 2 : 2] (4): á k temu przyleý aquam vite ze trzy łyłzki/ albo barzo mocnej gorzałki *FalZioł* V 77, II 23v, V 75; *SienLek* 76v.

»małmazija mocna« (1): Wezmi gwozdzikow czo chczelz á dla miari moźelz funt/ małmazijey mocney kubek dobri *FalZioł* II 23v.

»ocet mocny (a. (co) na(j)mocniefzy« [*szyk* 12 : 7] (19): Serapinum (iełt iedno gumi w aptecze) ma być w mocnym oczcie [w winnym ocćie *SienHerb* 357a] rozpułzczono *FalZioł* V 77v, I 91b, 133b, 145b, III 30d, IV 35b (16); *SienLek* 86, 124v; ábowiem z nayleplzēgo z nayłłodźego winá/ gdy ye ná oceth obroćiłz/ naykwáłniefzy/ naymocniefzy ocet będy. *GórnDworz* I.

»siła mocna« [*szyk* 3 : 2] (5): Iż nagły wicher vderzył [...] A trćiná fie vchyláiać/ A mocney file folguiać: W łwoim łtanie mocno łtałá *BierEz* 73; *GlabGad* C3; *MiechGlab* 21; *GrabowSet* Bv, B4.

»trunek mocny« [szyk 3 : 1] (4): [Mahomet o chrześcijanach] bez gámrácyey wefoł niebędzie/ także bez trunku mocnego/ bez vpičia rádźić nieumie *BielKron* 255, 427v, 430; *BielSjem* 22.

»wino (bywa) mocne (a. (co) (na)mocniejsze« = *vinum plenum Murm, BartBydġ, Mymer*²; *meracum vinum Mącz* [szyk 16 : 5] (21): Vinum plenum. Starck weyn Mocne wyno *Murm* 165; *FalZioł* I 152d, 156b, IV 37d, V 64v; *BartBydġ* 170b; Czemu wino podłtałe mocniejŹe bywa włzakoŹ mniej trwałe. *GlabGad* H, H2 [2 r.], I8v; *MiechGlab* 78; *Mymer*² 43v; áby národ ludzki nie záginął/ [córki Lota] dáły oycu wino pić mocne. Ktorem gdy fie vpił/ ípála iedná podle iego y poczęła lyná *BielKron* 12v, 399, 403; *Mącz* 219a; *SienLek* 189v, 190 [2 r.]; *BielSat* N4v; *HistRzym* 113v.

»mocne wino« = *mocny napój alkoholowy, wódka* (2): Vinum adustum. Gebrantweyn. Mocne wino. *Mymer*¹ 41v; *LudWieś* B4v.

»wodka mocna« (1): ale iż nie vmieiętni wódkami mocznemi odeymuią mu [złotu] íprawę y włańnoć iego *FalZioł* V 70v.

Szeregi: »dobry, (a) mocny« [szyk 2 : 1] (3): ługu dobre⁸⁰ mocznego trzy vncije/ foli proftey iednę dragmę, ZmieŹzay włzytko ípołem á vczynń wodno *FalZioł* V 93v; *GlabGad* H2; *Oczko* 21.

»mocny a gorący« (1): abowiem iefť rzecz [skamonea] moczna á gorącza *FalZioł* III 5b.

»mocny a jadowity« (1): Czołnek ímaŹony/ albo warzony/ zaftanawia biegunkę mocznie/ nie telko ktora famo z obphitoći złych wilkoći przychadza/ ale teŹ y ktora od mocney á iadowitey purgacijey bywa. *FalZioł* V 86.

»miąŹszy a mocny« (1): CzemuŹ od łamego wina barziej głowa boli niŹ od roztwarzanego. (–) Iefť to dla miąłŹzey á mocney materiey łamego wina, z ktorego teŹ dymy miąłŹze w głowę pochodzą *GlabGad* G8v.

»natęŹszy albo namocniejszy« (1): Inter omnes potentissimus odor, Miedzy włzemi natęŹłŹa álbo náemocniejŹa wonia. *Mącz* 172a.

»mocny a (i) ostry« [szyk 3 : 3] (6): yłŹ [czarne oczy] malo uylkołŹczy mayą a moczne y oftre uydzenye y czudnołŹcz dayą *PatKaz* III 120; á zwłafzczą czirwona czebulá á przedługowata iefť mocniejŹa j oftrŹa niŹli okráġła cebula y biała *FalZioł* I 27b, I 67d, III 31d, V 63v; Excitatissimus odor, Oftra á mocna woniá. *Mącz* 53b.

»przykry a mocny« (1): GALbanum iefťh guma to iefť kliy/ [...] to iefť nalepłŹe/ woniey przykrey á mocney *FalZioł* III 33b.

»stary a mocny« (1): Wina łtarego á mocznego/ zapalaiaćczego nie piy *FalZioł* V 64v.

»trwały i mocny« (1): TAtarzy łą ludzie połpolicie wzroftu frzedniego [...] Ale fiły trwałe y mocney [robusti viribus] *MiechGlab* 21.

»mocny a (i) wielki« [szyk 1 : 1] (2): Woyciech powiada iŹe Magnesia pociecze y rołthopi fie w mocnym a w wielkim ogniu *FalZioł* IV 56c; y podniefione będą obłoki wielkie y mocne [magnae et validae; wielkié á gwałtowné *WujBib*] pełne gniewu *Leop* 4.Esdr 15/40.

4. *Prawnie waŹny, prawomocny, obowiaŹujący, dający gwarancję; firmus Vulg, PolAnt, JanStat; confirmatus Vulg, PolAnt; ratus Modrz, JanStat; validus JanStat, Cn; roboratus PolAnt; constans, efficax JanStat; fixus Mącz; fortis Vulg* (211) : *RejPs* 124; *LubPs* T5 marg, bb; *BibRadz* Hebr 9/17; *RejAp* 30v, 116, 196; A nie trzeba nam więłŹzych wywodow iedno to mocne vtwordzenie Pána náłŹego/ y

ze wżytkimi rádami fwemi/ ktore thu [w Piśmie św.] ieft iftotnie fwiātu podano *RejPos* 222, 115v, 187v, 229v, 230 [2 r.], 235 (18); *RejZwierc* 4v, 259 [6 r.], Bbb; *WujJudConf* 10; *BudBib Num* 30/4; *CzechRozm* 260; A ponieważ niemááz żadnego mocnieyższego obowiażku[arctius vinculum]/ ktoryby ludzi ciągnął ku dofyć czynieniu powinności/ iáko ieft przyięgá/ dla tego fędziowie máią być nią obowiażáni *ModrzBaz* 88v; *StryjKron* 200; *WujNT Hebr* 9/17; *SarnStat* [994], 1004, 1106, 1124, 1217.

mocny u kogo (1): iż fwiadectwo iego/ to ieft Ewanyelia fwięta iego/ náuká/ wola/ y fwięte poftánowienie iego ma być v nas ták mocne żebychmy przy tym winni y ciał fwoich nie litowác *RejAp* 169.

W połączeniach szeregowych (10): *MetrKor* 38/502; mayacz te nadzieye yz rozkazanie y wolią V.C.m. bedzie trwała mocna y nieodmienna *LibLeg* 11/32b; *GroicPorz* hh4; *Mącz* 126c; *RejZwierc* 130v; [wszystkie prawa] vmacniamy/ vtwierdzamy/ y całą czyniemy/ y przez ninieyżzy lift wtwierdzamy: áby były wieczné/ niewątpliwe/ niezgwałconé/ mocné [firmas et validas *JanPrzyw* 42]/ ná wieczné czáły. *SarnStat* 942, 13, 218, 1025, 1087.

W charakterystycznych połączeniach: *mocny* (-a, -e) *cyrograf*, *konsylium*, *nauka* (2), *obowiązek* (*obowiązanie*) (3), *pociecha*, *podpis*, *poselstwo*, *postanowienie* (14), *przrzekanie*, *rada*, *rozkazanie* (3), *skaźń*, *testament* (4), *umowa*, *upewnienie*, *upominanie*, *utwierdzenie* (3), *zakład*, *zgoda* (2).

Zwroty: »[co] mocne (u)czynić« = *approbare, ratificare JanStat* [szyk zmienny] (11): *UstPraw* G2v; y oné [zwyczaj] mocné vczyniliśmy/ y áby zá práwo wiecznie były dżierzáné skazálimy *SarnStat* 59; które [prawa i przywileje] tu chcemy mieć zá wpiáné/ we wżyftkich ich punktciéch/ fpofobiech/ położeniu/ cząftkách/ y klauzulách wżyftkich: mocné czyniemy/ odnawiamy/ wdzięczne czyniemy/ pochwalamy *SarnStat* 995, 258, 369, 382, 894, 899 (10).

»mocnym stać (a. zstawać) się« = *esse firmum Vulg; stabilioem perseverare JanStat* [szyk zmienny] (2): Bo ieflic oná mowá ktora byłá przez Angioły powiedzianá/ ftála fie mocną [fłowo... było trwałe *WujNT*]: á wśfelkie wykroczenie [...] wzięło fprawiedliwą odpłatę záfludze: iákoż my fie wybiegamy/ iefli ták wielkiego zániedbamy zbáwienia? *Leop Hebr* 2/2; *SarnStat* 908.

Wyrażenia: »mocny dekret« (7): *RejPos* 116v, 334, 345v, 346; á iáko [Bóg] raz poftánowił y mocnym fwym dekretem vtwardził y zápieczętował/ tákże fie to iuz ták áż do fkończenia fwiátá záwždy toczy y fprawowác muśi. *RejZwierc* 3, 3, 70.

»mocna istota [= zapewnienie]« (1): A dálicie ná fie Cyrography y mocne iftoty przez Moizefzá Pánu Bogu fwemu/ iż tháki miał być záwždy wiecznie przekłety/ ktoby temu wżytkiemu dofyć nie vczynił. *RejPos* 230v.

praw. »list mocny« = *glejt zapewniający określonym osobom nietykalność, bezpieczeństwo; litterae efficaces JanStat* (4): a ktorzi yefcze bily w Bialahrodzie mi dla thich kazaly pyśfacz lyfth swoy moczni do Sandziaka náfchego Byalohrodzkiego *LibLeg* 10/60v; *SarnStat* 988, 1061, 1190.

»mocna(-y, -e) obietnica, ślub, zaślubienie« [szyk 35 : 5] (29 : 4 : 7): Obietnicá mocna/ choć ocyec mátká opuści/ ále Pan nigdy. *LubPs* G2v *marg*, D3, H3 *marg*, aa6v; *RejAp* 157v, 179; A my nie dufáiąc tym ták mocnym flubom á obietnicam iego/ biegamy á tułamy fie po fwiātu/ fzukáiąc pomocnikow/ fzukáiąc prokuratorow y ná niebie y ná ziemi. *RejPos* 132v, 87v, 88v, 89v, 133, 157v

(31); Y kthemuchmy poprzyięgli mocnym záľubieniem dżierzeć wiárę iemu [Bogu]. *RejZwierc* 195, 130v, 197.

praw. »mocna pieczęć« = *ważna, urzędowa pieczęć* [szyk 8 : 1] (9): Abowiem na krolewfkich lińciech álbo ná inych potentatow łwiátá tego tedy to widzamy iż mocne pieczęći mocne podpifły bywaią/ áby była wiárá daná łiftom onym *RejAp* 196; *RejPos* 88, 88v, 264v, 309, 356 [2 r.]; *RejZwierc* 198; *KarnNap* E3.

»mocne pismo« (4): niżli ieť poťhánowiona náuká od Páná náźego/ á vtwardzona mocnemi pińmy a twárdemi przywileymi od niego/ od ktorýchby fie żadny wierny łpráwnie nigdy odwieść nie miał dáć *RejPos* 52v, 280, 283v; *RejZwierc* 11v.

»pokoj mocny« [szyk 2 : 1] (3): *BielKron* 225v [2 r.]; á iżby pokóy ten mocny łtały y wieczny nietylko łłowy/ ále z fercá vprzýmie niezmyślenie łczérze [...] vgruntowan był *SarnStat* 1087.

»mocny porządek« (1): A iżby tá iedność [...] do mocnégo y łtałego porządku [*firmum et constantem ordinem JanStat* 844] ná wieki chowánia była przywiedzioná *SarnStat* 1068.

»mocne posłuszeństwo« (1): Y zá Bożá pomocą podawłzy iednemu/ Do rąk zgodnie buławę y poddác fię iemu. Pod mocne poľłuszeństwo *CzahTr* E4.

»prawo, zakon mocny(-e)« [szyk 8 : 2] (9 : 1): bo mamy my ono Práwo mocne ná ktorým wolność náľzá Polńka łtoi *OrzRozm* S2v; *BielKron* 8, 108v, 195; *RejZwierc* 34, 36, 269; *PaprPan* Ee; widzác iź przez poćwierdzenia Papięskiego/ żadny zákon mocny być niemogł: łzedł pięľzo z dwiemá brácią do Lugdunu/ do Papiężá Grzegorzá dzieľátęgo *SkarŻyw* 472; *SarnStat* 305.

»przymierze mocne« = *pactum salis PolAnt* [szyk 5 : 2] (7): *MetrKor* 38/502; *RejZwierc* 34; *BibRadz* 2.Par 13/5, 2.Esdr 9/38, *Ier* 32 arg; A (włzákoż) my we włzytkiem tem/ czyniemy łtobą przymierze mocne [*fidelitatem*] y zápiľuiemy ie/ ná ktore fię podpifáli kłiążetá náľze/ Lewitowie náľzy/ y offiárnicy náľzy. *BudBib* 2.Esdr 9/38; *SkarJedn* 269.

»mocna przysięga« [szyk 1 : 1] (2): A gdy wypeľnił ofiárę/ vczynili zmwę s przyięgą mocną przeciw Dawidowi *BielKron* 72; *RejAp* 87.

»mocny przywilej« [szyk 12 : 3] (15): *PatKaz II* 20v; Sá nam [*księgi Pisma św.*] iáko mocny przywilej á práwie iáko łift żeláźny ná ono przimierze *BibRadz* *3v; *RejAp* 144v, 194v; *RejPos* 87v, 196v, 235, 263v *margin*, 318v (7); *RejZwierc* 128 [2 r.], 198; *SarnStat* 1061.

»mocne rękoięństwo [= *rękojemstwo*]« (1): chce vczynić przynośiny wdzięczney oblubienicy twoiey/ to ieť/ zbiorowi łwemu wiernemu przebráných twoich/ ktore łoby przez łmwę pewną á práwie przez mocne rękoięńłthwo poľłubił od początku łwiátá. *RejAp* 157v.

»mocne słowo« = *firmus sermo Vulg, PolAnt; roboratum eloquium PolAnt* [szyk 8 : 2] (10): *BibRadz* 2.Petr 1/19; *GrzegRóżn* Fv; *RejPos* 157, 240, 352v; *BudBib* *Iob* 6/25; *BudNT* 2.Petr 1/19; áby łłowem łwym mocnym włzyłtko miárkował/ y rządzil: czyniác to włzyłtko mocą łwą ktorą wźiáł od Bogá *CzechRozm* 34v, 62v; Y mamy mocnieyľze łłowo Prorockie: ktorego fię dżierząc/ iáko łwiece w cięmnym mieyľcu łwiećacy/ dobrze czyniće *WujNT* 2.Petr 1/19.

»mocny statut« (1): Co potým zá mocny Státut podał Iakobowi. *LubPs* X6v.

»mocna umowa« (1): Wźięli tedy do czterzech lath przymierze pod mocną vmową. *BielKron* 460v.

»mocny wyrok« [szyk 2 : 1] (3): iż iuż przez proste⁸⁰ człowieka/ nigdy ty ták mocne wyroki iego fwięte być złamáne ani nigdy zgwałcone nie mogły *RejPos* 101v, 120, 208v.

»mocny zapis« (4): *RejAp* 176v; *RejZwierc* 128; zwłazczá przez Iágiełá który fię obwiázal/ y potomki swoie mocnemi zapifámi y przylięgámi ty czterzy artykuły dzierżec *StryjKron* 612, 502.

Szeregi: »cały i mocny« (1): ále cokolwiek Kommiřsarze náłzy fkażá/ to ma bydź cálo y mocno [*ratum et firmum esse debet JanStat* 406]. *SarnStat* 841. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»dziwny a mocny« (1): wyznawáiąc go być Bogiem prawdziwym/ á práwym onym ich obiecánym Mefyfálem/ dowodzác tego dziwnemi á mocnemi pímy y wyroki Prorockiemi *RejPos* 283v.

»mocny i (a) gruntowny (a. ugruntowany)« = *ratus et firmus, firmus et validus JanStat* [szyk 4 : 1] (4 : 1): Tákże teřz aby iednář y iednákař náuká gruntowna y mocna zořtáłá w kořciele iego ná wieki. *BibRadz* I 353v; *RejPos* 291v; *SarnStat* 842, 941, 1167. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mocny a nieomylny« (4): Iż obrzeř káźdego z narodu swoiego/ áby zázwdy ten znak nořł ná łobie/ ář do wypełnienia tych mocnych á nieomylnych obietnic moich. *RejPos* 297v, 349v, 352v, 354.

»mocny a (i) pewny« [szyk 4 : 1] (5): *Diar* 29; *GrzegRóżn* Fv; *RejPos* 157, 239v; Prziymowałes teřz będąc ná ťwiecie Sákrámentá/ ábo ťwiętořci iego náťwięřze/ iáko mocne y pewne tych obietnic pieczęci *KarnNap* E3. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mocny a pilny« (1): *RejPos* 279v cf »mocna opatrnořć«.

»mocny a (i) prawdziwy« (2): beřpiecznie mořemy zázwdy wyznác z Apořtoły ťwiętemi/ on mocny á prawdziwy członek wiáry ťwiętey náłzey/ który nam ná pílmie zořtáwili *RejPos* 271; *CzechRozm* 121.

»mocny i stały (a. stateczny)« [szyk 2 : 1] (3): *KuczbKat* 55; A iż ten pokóy y zgodá z wielkim rozmyřlániem y wwařeniem przyiętá ku řtálemu y mocnému [*firmum et constantem JanStat* 865] porzázdu chowánia byłá przywiedziona *SarnStat* 1087, 1068. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»mocny a (i) twardy« [szyk 1 : 1] (2): *BibRadz* I 2d marg; A ták to zá mocná á twardá [*ratum et firmum*] rzecz chćiał mieć Bog/ co rořkazał o oczyřcieniu krwi krwiá/ iż [...] rořkazał/ áby miářto/ ktoreby nablizey było onego mieřřcá gdzie trupá náleřzono/ zábiło cíeliceř/ dla vbłágánia Bogá. *ModrzBaz* 79.

»mocny i wařny« = *firmus et validus JanStat* [szyk 2 : 2] (4): *SkarJedn* 128; ZApifý y zdawánia máiętnořci w řiemie Siérázkiéy y Lęczyckiéy przed řádem y wrzędem zamkowym vczynioné řá mocné/ y wařné *SarnStat* 759, 539, 1052.

»mocny i wdzięczny« = *ratus et gratus JanStat* [szyk 2 : 1] (3): tákowy pokóy y przymięrze pochwaláiąc/ y wdzięczny y mocny máięc *SarnStat* 1107, 996, 1040. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»mocny i wieczny« [szyk 2 : 1] (3): á řeby [*Ormianie*] iednořz z řtolicá Apořtołřká rozumieli/ á ziednoczenie to wieczne y mocne/ bez przelřzkody řadney trřác mogłó *SkarJedn* 315; *SarnStat* 1061, 1190. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»wielki i (a) mocny« (3): A nie trzeba już węższych á mocniejszych przywileiow iedno ty ktoreć iuz łą opowiedziane przez vřtá Pána tego *RejPos* 196v; *ActReg* 40; *SarnStat* 1025.

»mocny a zaślubiony« (2): á wřpomni łobie ná ony mocne á zállubione tobye łwięte obietnice iego *RejPos* 205, 271.

W przen (1) : co nam ták řrodze gwałci to nędzne przyrodzenie náłze/ iz nie wierzy áni Bogu/ ani cnocie/ áni řadney poćciwey řprawie řwoiey/ iedno thák ciálu á márnemu łwiátu dálichmy mocną pořfeřyą w řwowlne rozmyřły řwoie. *RejZwierc* 67.

a. *W funkcji rzeczownika* (1) : iz łobie myřłá o duřzách w Niebie/ y to zá namocniejszyą máią: Iz ieffli się tu do Bogá modlili zá námi/ dáleko się tám więcey modłá będąc dořkonáľzými w miłości przeciwko nam. *Grzegřm* A4.

5. *Taki, który może coś zrobić* (76) :

a. *Ze wzgřdu na siłę fizyczną lub psychiczną, którą posiada; potens Vulg, PolAnt; capax, efficax BartBydg* (65) : *PatKaz II* 73; *Efficax, capax, stateczny, dostateczny, mocny, poziteczny BartBydg* 46; [*kamień adamus*] pomaga/ w rzeczách poczynaiących řprawiającego mocnego: iz małe^{go} czyni [czyni człowieká řpráwnego y řmiálego/ mocniąc go w rzeczách záczętych *SienHerb* 324a] *FalZiol* IV 46d; *Mącz* 316a; Iezu przykázycielu mocny/ to ieff/ ktory wřzytko rořkazaniem řwym řnádnie vczynić mořelz/ zmiřuy řie nád námi. *RejPos* 213, 270v; *CzechRozm* 155.

mocny ku czemu (1): *Persuasorius, Mocny* ku przerádeniu/ vmieyący co przewieřć rádá řwá. *Mącz* 424c.

mocny na co (1): tedy Zupnik będzie powinien do czteręch koni chowác iedného mářztálerzá ná to mocného [*bene valentem JanStat* 39] *SarnStat* 374.

mocny w czym (5): to ieff wymowcá Boży/ mocny Prorok w vczynku y wřlowie/ człowiekiem mdłym y řmiertelnym się řtał *Grzegřm* 21. *Cf mocny w czym przed kim*.

mocny w czym przed kim (4): *Opecřyw* 167v; *RejPos* 111; *MWilKHist* 14; O Ieřuřie Názáreńřkim/ ktory był mąż prorok/ mocny w vczynku y mowie przed Bogiem y wřzytkim ludem [*potens in opere et sermone coram Deo et omni populo*] *WujNT Luc* 24/19 [*przekład tego samego tekstu Opecřyw, RejPos, MWilKHist*].

cum inf (33): y uthwyerdzyl yą [*Maryję*] řyn bozy od wyekow aby byla mocna yego bořtwo znořzycz y porodzycz *PatKaz II* 43, 71v; Pan bog wřřechmogący mocen ieff wřřytko vczynic. *RejPs* 221; *SeklKat* S3v; A onemu ktory mocen ieff potwierdzić was [*potens est vos confirmare*; ktory może was vtwierdzić *WujNT*] podřug Ewáńgeliey moiey/ y kazánia Iezu Chryřtuřowego *Leop Rom* 16/25, *Hebr* 2/18; *BibRadz Eccli* 16/12; Powieřział Midás/ gdyžeř to mocen vczynić/ day mi to áby cžego řie dotknę ciálem řwym/ řtáło řie złotem *BielKron* 25v, 27 v [2 r.]; *RejPos* 24, 46; *BiałKat* 176, 183v, 233v [2 r.]; *BudNT 2.Cor* 9/7, *Tit* 1/9; *KochPs* 174; Y wnetže opádły powrozy y okowy z ręku iey/ y ono řelázo przez iey łyřty przewleczłone/ wyřzłó: y řtánie łobą władnac mocna *Skarřyw* 152, 413, 560; *KochTr* 18; *KochWr* 20, 40; *ActReg* 101; *WujNT* s. 143, *Rom* 4/21, 11/23, *2.Cor* 9/8, *2.Tim* 1/12; [*Bóg*] Moczen teź dáć Potomřtwo/ ktore nie vřtánie *KlonKr* A4v; *PowodPr* 3.

Ze zdaniem przydawkowym (1): [*Bóg*] Mocen ieff áby moc nieprzyaciéřřką związał *ArtKanc* A16.

W charakterystycznych połączeniach: mocny (-a) prorok, sprawa.

Wyrażenie: »mocne słowo« [szyk 1 : 1] (2): A Słowo Boże mocne/ fámó czyni co chce. Rzekł á sftáło/ rofkazał á vczyniło fię. *SkarKaz* 485b, 579b.

Szeregi: »dzielny i mocny« (1): Izali błogofławienftwo iego [*Chrystusa*] proźnuie/ izali nie ieft dzielne y mocne? *SkarKaz* 159b.

»mocny i niepochybny« (1): Bo fłowo iego mocne y niepochybne ieft. *SkarKaz* 243h.

b. praw. *Ze wzgłędu na prawo, które na to zezwala; ratus Mącz; fortis PolAnt* (11) : uyączy bog moczen nyfz ony zymfczy panouye, mogł to y chczyał jako pan yfz fwoyą mylą matką uyyał fpołpolytego praua *PatKaz II* 66v.

mocny ku czemu (2): Iż pan bog ieft moczny ku fądzeniu y ku karaniu *WróbŻołt* T4v; *BibRadz Hab* 1/12.

cum inf (2): a stharofthowye mocny bądą kazdego zlodzyeya moczą pana szwego poymacz y obyefycz. *MetrKor* 34/134v; [y bąndzye moczen then tho stanisław ligąza kyedy vynydzycie czass they tho arendy wyechacz w dobra przerzeczone *ZapKraK* 245].

Wyrażenie: »mocny człowiek« = *pełnomocnik* (4): A iżby przes fye álbo przes włáfnego Prokuratorá/ albo mocnego człowieká ftánął [*przed sądem*]. *GroicPorz* p3v, n2, o2, p2.

Zwrot: »być mocnym« (2): Krziwdi ktore yefly bedą Zobudwv ftron tedi one porownacz y z godzycz obiczayem przyaczielskim y pogranycznim bedą mogly y mocny *LibLeg* 11/27v [*idem*] 10/71v.

6. *Taki, który jest zdrowy, sprawny, któremu nic nie dolega; valens Mącz; fortis PolAnt; robustus Modrz* (31) : Zołądek mocny więcey pokarmu żąda, wżakoż dłużej może łącznienie fćirpieć *GlabGad* E7, K2v; *Mącz* 356b; *SienLek* 13, 38.

W charakterystycznych połączeniach: *mocny(-i) człowiek, ludzie, mozg, żołądek* (2).

W przeciwstawieniach: »chory (2), mdły (a. mgły) (5), słaby ... mocny (a. kompleksyjnej mocnej, a. mocnego przyrodzenia)« (8): mocznemu żołądkhowi czałe ziarna dawać/ á mdłemu roftarte *FalZioł* I 62d, I 45d; Iaki żołądek richlej zcirpi łącznienie ieftli mocny albo mgły. *GlabGad* E7; *SienLek* 46, 61v; *HistRzym* 112; *Oczko* 27; á wchorobách mowiłá: Gdym chora ieft/ ná ten czas mocnám ieft. *SkarŻyw* 141.

Zwrot: »ciało mocne uczynić« (1): Przy ranach: troiaka rzecz ma być vmiana, kthore fą barzo potrzebne. Napierwfza: ciało dobrze naprawić, Drugie: ciało moczne vczynić. *FalZioł* V 99v.

Wyrażenia: »kompleksyjna mocna« (1): Ze ludzie którzy fą lat fśrednich/ complexiéy mocnéy/ ná choroby wewnętrzne dłużej fiedzieć [*w wodzie*] máią/ niżli ci co fłábi *Oczko* 27.

»mocna natura« [szyk 2 : 1] (3): *GlabGad* F5v; iż w niektorey męfzczyźnie náturey mocney náyduie fie przed dziefiątkiem lat nafienie *CzechRozm* 137v; *SkarŻyw* 271.

»mocne przyrodzenie« [szyk 1 : 1] (2): abowiem pirwfzi ludzie byli mocnieyfzego przyrodzenia/ á thak mogli wycirpieć Czemiesziczi/ ale dzifia rzadko iey vzywamy/ bowiem fą ludzie mdleyfi dzifiefyfzych czałow *FalZioł* I 45d; *BielKron* 271.

»mocne zdrowie« [szyk 1 : 1] (2): *KrowObr* 95v; y ták wiele piřmá vczonego zołtáwił [...] á zwłáfzczá iřz nigdy niemiał zdrowia mocnego *SkarŻyw* 411.

Szeregi: »cały i mocny« (1): yakowe tedy dzięki godzi fię przyrodzeniu czynić/ yelliże według tych obudwu wyfłzley namienionych rzeczy [dowcipu i ciału]/ y cali y mocni ieftefmy? *KwiatKsiąż* B.

»czerstwy i mocny« (1): Gdyby iedno wziął czárt tę ftará łzubienicę. [...] Ale owo iefzcze dziad y czerftwy y mocny. *HistLan* B2.

»duży a mocny« (1): ponieważby [ciało] dużym á mocnym [*firmum et robustum*] być niemogło zá niewornością członkow. *ModrzBaz* 58.

»mocny a gorący« (1): żaden człek ná świećie afz do potopu mięfa nie iadł. bo mieli mocne a gorące nátury/ y długowieczni byli. *SkarŻyw* 271.

»mocny i przyjemny« (1): A ktho gi [*jaspis*] będzie przy łobie nołić/ tedy otrzyma zwięćtwo/ y czyni go być mocnym y przyjemnym *FalZioł* IV 54d.

»mocny i do wszystkiego sposobny« (1): Wefołe ferce/ á głowá zdrowa/ czynią człowieká mocnego/ y do wfzyftkiego łpołobnego. *SkarKazSej* 689a.

»tłusty a mocny« (1): niedołączną [*owcę*] pośile/ tłuftą á mocną [*fortem, quae alias opprimit*] wytrące *BibRadz Ez* 34/16.

»zdrowy, (a) mocny« [szyk 2 : 1] (3): *FalZioł* IV 2b; Powiadaią też iż częfco kichaiáci maią mozg zdrowy á mocny *GlabGad* B8; *Mącz* 474b.

W przen (1) :

Zwrot: »mocne zęby mieć« = *móc rozwiązać jakiś problem* (1): Ieft [*Pismo św.*] iednym iáko mleko/ á drugim iáko twarde mięfo/ ktore dobrze kráiác y żwác máią/ cí ktorzy ná to łą obráni y zá miłtrze od Bogá dáni/ ktorzy mocne zęby máią. *SkarKaz* 81a.

Przen: *Taki, ktory daje zdrowie, siłę* (1) : Kapłonie mięfo między infzemi Ptaki nalepfze iefth y na mocniejszy [nalepfze y filniejszy *SienHerb* 291b]/ krew dobrą mnożące. *FalZioł* IV 19d.

7. *Taki, który jest stały, twardy, zbity; solidus PolAnt* (8) : Nuż też záfię áżaż zle ogoreczkow náfolić? także też koprzykiem á wifniowemi álbo dębowemi liłtki przekłádác/ áby były mocniejszy. *RejZwierc* 110v; *Solidesco, Consolidor, Conglutinor, coëo, solidus fio* [...] Mocznim fie ftaię, vtwierdzam fie. *Calep* 989b.

Wyrażenia: »ziemia mocna« = *stały łqd* (2): Krol Hifzpañłki wypráwił okręt łámo pięty ze wfzytkim doftátkiem/ nád którym przełóżył Mágiellaná/ ná morze żegłowác ná południe ftrony do źiemie mocney/ zową terra firma/ áby they źiemie wywiedźiał fie do końca położenia *BielKron* 445v; iłz Pan wnocy łuchą nogą po morzu głębokim y łzerokim gdy vcźniowie iego w łodce práwie tonęli/ iáko po ziemi mocney na ich pomoc chodził *SkarŻyw* 597.

»mocne(-y) jedło, pokarm« (2 : 2): *GlabGad* C3; y ftáliście fię (tákiemi co) potrzebuią mleká á nie mocne^{go} iedłá [*solido cibo; ftátecznego pokármu WujNT*]. *BudNT Hebr* 5/12, *Hebr* 5/14; *SkarKaz* 155a.

8. *Biegły, wprawny [w czym]* (1) : iżeby ryczerz nietylko wśiłach y w śmiałości tym fię tylko pierwey podpierał/ ale iżeby też w nauce/ y w dowćipie rycerskim/ biegłym á mocnym był. *KwiatKsiąż* Ov.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (5) : Ratus [...] Pewny/ mocny/ trwály/ ftály/ yfty. *Mącz* 347c; *Firmus* – Mocny, tęgy, ftály. *Calep* 420b; *Strenuus* – Ochotni, mocni. *Calep* 1010a, 911b, 1100b.

Synonimy: **1.** duży, krzepki, mężny, nieustraszony, niezwalczony, niewyciężony, silny, wielki; **2.** gruntowny, hruby, krzepki, mężny, niedobyty, nieprzewyciężony, niewzruszony, niewyciężony, obronny, opatrzone, pewny, stały, stateczny, trwałe, twardy, wielki; **3.** dobry, ostry, tęgi, trwałe, wielki; **4.** gruntowny, nieodmienny, nieomylny, pewny, prawdziwy, stały, trwałe, ważny, wieczny, wielki; **6.** czerstwy, duży, krzepki, zdrowy; **7.** stały, twardy; **8.** biegły, ćwiczone, dobry, doświadczony, sprawny, umiejętny.

Cf **MAŁOMOCNY, NIEMOCNY, PRZYMOCNIEJSZYM, WSZECHMOCNY**

JB